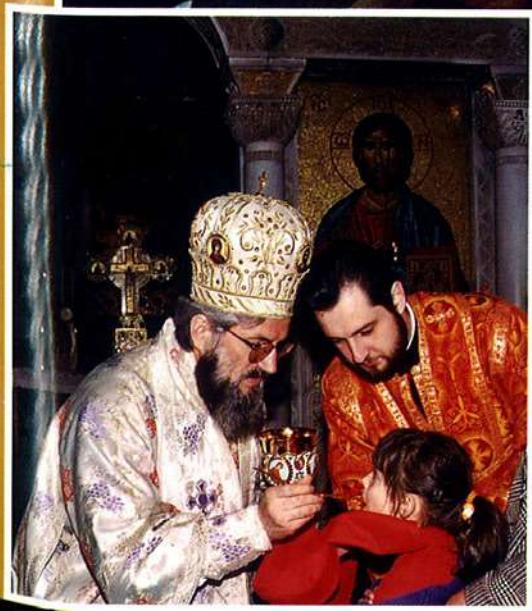

Календар

ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

2003
2

САБОРНО КРШТЕЊЕ
НА ВЕЛИКУ СУБОТУ
ОПЛЕНАЦ 2003.

Епархијски управни одбор
Шумадијске епархије
на заседању 2003. године

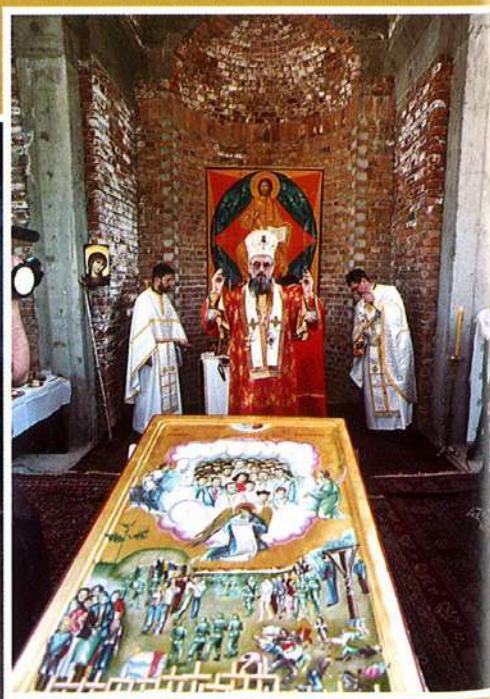

Врбица
у Крагујевцу

Архијерејска литургија
у храму Новомученика
крагујевачких -
Шумарице

Васкршња литија
улицама Крагујевца

СЛУЖБА ПАСТИРА У РЕЧИ, РЕЧЈУ И КРОЗ РЕЧ ПО СВЕТОМ ЈОВАНУ ЗЛАТОУСТОМ

Златоуст се ватreno борио против предрасуде која је била распострањена и међу свештенством ране Цркве - да пастиру није потребна ученост, јер су и апостоли, мада се нису одликовали ученошћу, силом Духа ипак победили свет

Црква није била претерано захтевна по питању образованости лица која су постала у духовне чинове и, уопште, обилазила је то питање. Али, оно што није било изложено у црквеном аконодавству, нити у грађанским аконима који су регулисали живот Цркве, сасвим је јасно било показано и разјашњено у делима познатих отаца Цркве тог времена, у облику њихових појединачних мишљења, ао pia desideria, а нарочито код Јована Златоустог у његивим чувеним *Сънчама о свештеницѣ*. Оци постављају многе и значајне захтеве о питању образованости пастира. Златоуст директно поручује да нијан начин живота, ма како узвишен био, није довољан услов за постављање на место пастира Цркве. Емельно познавање докмата вере - то шта је потребно пастиру, осим исокоморалног живота. Према Златоустом, с тим знањем треба да буде сједињена и беседничка вештина пастира, јер пастир своју службу вршава у речи, речју и кроз реч. Златоуст размишља: "Телесни лекари проналазе и употребљавају одређене лекове, или прописују различите дијете за болесне. За душу, ако, с којом ради пастир, ништа таје не може се смислити. За њу стаје само једно средство, само једин начин лечења - учење речју. То уместо лека, уместо огња и уместо гвожђа. Ако је потребно да се исеча и спаљује - нужно је да се избегне речи. Ако реч не делује, ће деловати ни било шта друго. Ко би неко, неки пастир, имао тај духовни мач и штит вере да може да производи чудеса, ни тада реч ће била бескорисна, напротив - ће би веома потребна. Јер, и апостол Павле деловао је речју, мада је

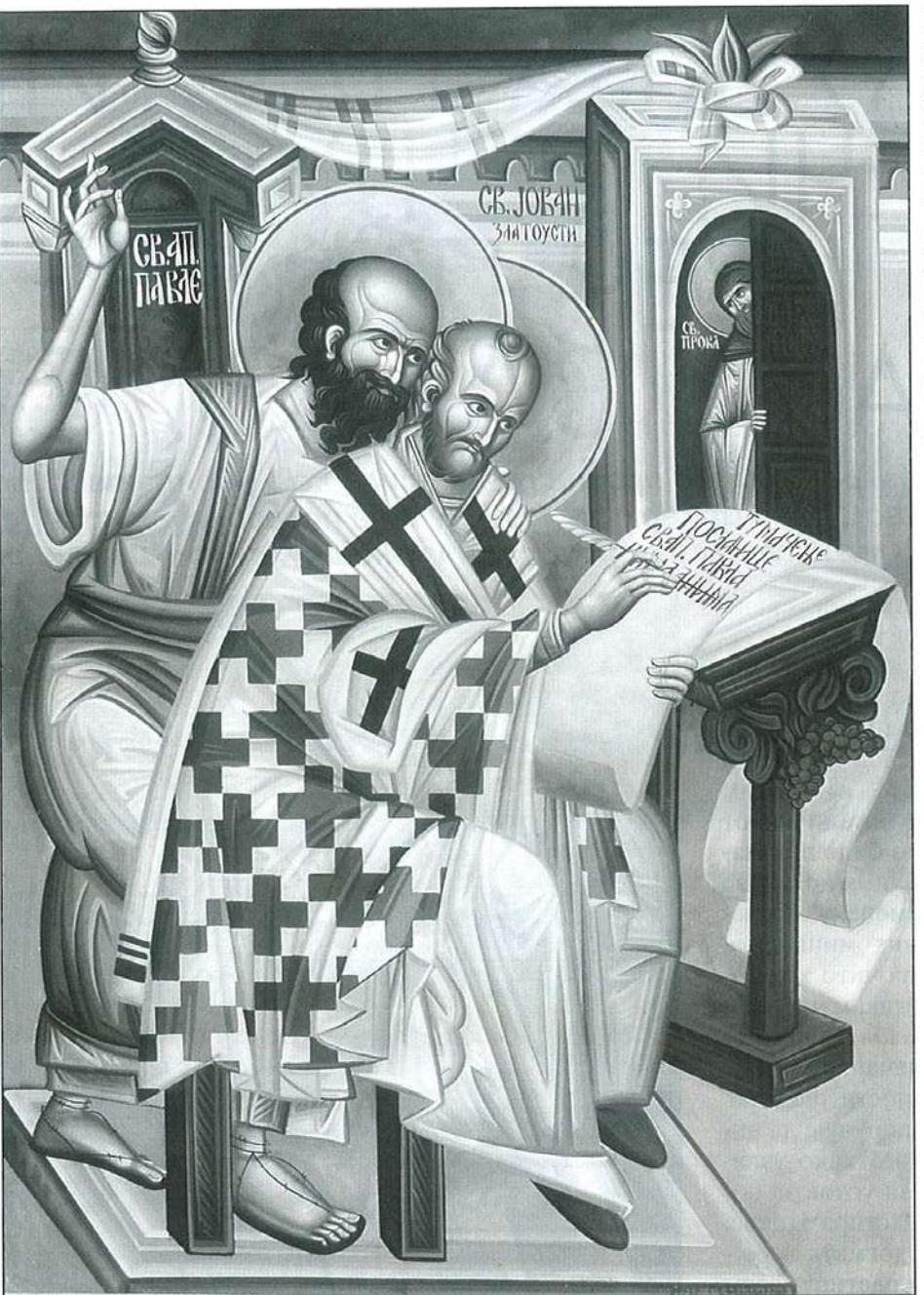
свуда био славан по чудесима. И сви апостоли нису ни због каквог другог разлога поверили Стефану и његовим сарадницима старање о удовицама, него управо зато да би сами могли несметано да се баве службом речи (Дап 6,4)." Дакле, како примећује Златоуст, свештеник (епископ) обавезан је да учини све

што може не би ли задобио силу речи. Према Златоустом, пастир треба да буде нарочито вешт беседник када се нађе у ситуацији да с црквеној катедре поучава људе истанчаног укуса, оне који траже дубину и оригиналност у разматрању предмета. Златоуст примећује да образовано друштво пред проповедника поста-

вља тешке захтеве; он каже: "Ако се некоме од проповедника догоди да својој беседи приђода мали део из туђих дела, он бива изложен тежим прекорима него отимач туђег имања. Зашто уопште говорим о туђим делима? Проповедник често не може да се послужи ни мислима, које је лично већ раније изнео, те нам беседничка вештина постаје потребнија него софистима." Златоуст саветује чак и ономе пастиру, који је иначе вешт беседник, да ни за тренутак не престаје са усавршавањем свог умећа: "Чак ни онај који поседује велику силу речи није ослобођен од не-престане бриге око усавршавања. Будући да се сила речи не даје од природе, него се стиче образовањем, онда би и у случају да је неко доведе до савршенства, и тада могао да је изгуби ако не би сталним и марљивим трудом ту силу развијао."

Нека свештене лица из Златоустовог времена су се питала: чиме стицање беседничке вештине, када сам апостол Павле назива себе незналицом, и то у писму Коринћанима, који су били славни по свом беседништву и поносни на ту вештину? Златоуст енергично оповргава оне који су због тога постали мање ревносни у односу на стицање црквене - беседничке вештине. Он налази да они уопште и не схватају Апостола: "Они хвале такво незнање од којег је Павле био далеко као ниједан други човек под капом небеском."

Апостол је, објашњава Златоусту, као ниједан други човек умео речју да заштити истинско учење, што значи да није био незналица; он је био незналица само када се ради-

ло о помодној и извештаченој високопарности незнабожачких писаца. Златоуст наводи многе доказе за тврђњу да је апостол Павле био силен у речи. "Реци ми", пише Златоуст, "како је он поразио Јудејце који су живели у Дамаску? Како је поразио незнабошће? Зар не тако што их је сило побеђивао речју? И нико не може да каже да му се народ дивио због гласа о његовим чудесима, јер у то време он још није почeo да чини чудеса: побеђивао је, dakle, само својом речју. Није ли члан Ареопага, житель најсујеверијијег града, само због проповеди Павлове постао његов следбеник? Шта се десило у Солуну, Коринту, Ефесу или у самом Риму? Зар није по целе дане и ноћи узастопце проводио тумачећи Свето Писмо? А шта рећи за његове расправе са епикурејцима и стоицима (Дап-

17,18)? Ако је, dakле, очигледно да је Павле изливao своју моћну реч и пре инога што је почeo да твори чудеса и након што је почeo да их твори, зар ћемо се усудити да незналицом називамо онога који је стекао велику славу својим беседама и проповедима? Зашто су га Ликаонци називали Хермесом? Павла и Варнаву су сматрали за богове због чудеса, али су Павла називали управо Хермесом. не због чудеса, него што је водио реч (Дап 14,12)." Златоуст даље пита: "Зашто се по читавој васељени највише помиње управс Павлово име?" И одговара питањем: "Зар то није првенствено због његових посланица, којима је донео корист не само вернима који су живели у оно време, него свима који су живели од тада до данас и онима који ће доћи после?" Свети

отац енергично заступа свој став: "Многи пастири су управо и пропали и постали мање ревносни на истинско учење зато што су уобразили да се Павле тобоже хвалио својим незнањем, па су закључили да и сами могу да буду незналице." После таквих размишљања, Златоуст пита те стварне незналице међу свештенством: "Како ће неко ко остаје незналица бити у стању да разобличава противнике вере и затвара им уста? Све што су незналице међу свештенством говориле у своју корист", примећује Златоуст, "представља само измишљотину, изговор и празно оправдање лености." И тога је очito колико је много Златоуст захтевао од пастира по питању образовања. ■

П. Лебедев
превео с руског
Младен М. Станковић

Више стотина Шумадинаца на Велику суботу доживели личну Педесетницу на опленачком саборном крштењу

РАЂАЊЕ ЗА НОВИ ЖИВОТ

Нечекивано велики број људи, младих и старих, који су примањем Свете тајне Крштења на Велику суботу, након Свете литургије у монументалној опленачкој цркви Светог великомученика Георгија заувек окренули леђа идолима и Сатани, а сјединили се са Христом и уписали у Књигу живота, уверио је Цркву да оно што је освештано светим предањем народ разуме и прихвати. Никоме тога дана није падало на памет да саборно крштење око четири стотине нових верника Шумадијске епархије, али и изван ње, у свему на подобије хришћанској старини, проглашава новотаријом. Можда има места питању, да ли парохије и црквене општине имају сазнање да у тој хришћанској средини, како је представљамо, "живи" тако велики број оних којима није омогућено да уђу у Царство Оца, Сина и Светог Духа.

Ко је год био на Велику суботу на Опленцу, следећи опис, који се односи на древна хришћанска времена може сместити у данашњицу: *Кандидати хумени (оглашени) су посвећено увођени у црквени живот, односно у вечни живот, посебним чином екзорцизма, молитвама, штумачењем Светог Јисе и Симбола вере, а такође беседама.* (Сведочења свештеника и новокрштених, али и наше фотографије, то потврђују). *Кандидати за крштење у старини приводили су епископу, који је у исидо време био и парох и учитељ, осведочени Хришћани који су јамчили да канди-*

Тако се с њим погребосмо кроз крштење у смрт, да би, као што Христос устаде из мртвих славом Очевом, тако и ми ходили у новом животу.

Јер ако постадосмо сједињени са обликом смрти његове, онда ћемо и са васкрсењем (Рим 6, 4-5)

даши прилазе свештником Крштењу са чистим намерама. Пријем кандидата био је у почетку Вакрињег постта, исидији пред епископом на Велики Јефак, а крштење на баптизмалној литургији на Велику суботу.

Све ово је током беседе потврдио и Господин Јован, епископ шумадијски, који је, опет као у старији, овај чин организовао и спровео.

Ево нас браћо и сестре, пред ишчекивањем сутрашње зоре великог

дана Господњега, дана Вакрса Господа и Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа, дана највеће радости у власцелом роду људском - да Господ Бог Исус Христос није дошао на земљу, да није страдао, да није вакрсао, заиста род људски би био осуђен на пропаст. Али он, Отац наш небески из љубави своје дошао је на земљу. Из љубави према нама грешнима отишао је на крст и узео грехе наше и на крст их собом приковао и ушао у гроб и тамо три дана лежао и вакрсао. То је заиста, браћо и сестре, највећа радост, јер он се појавио баш онда када је била препуњена чаша безакоња људских. Он устаје из мртвих као првенац, он тим својим вакрсењем доказује да је Бог, онај који је створио и небо, и земљу, и человека, и све на свету. Он вакрсава и показује нама пример да ћемо и ми у своје време вакрснути, али ако верујемо. Ако верујемо у Њега, вакрслог Господа. Свет обузет тугом, свет испуњен болом, свет испуњен грехом, муком, патњом, па и очајом, чуо је реч вакрсења, речи које су мироносице објавиле прве роду људскоме. То је заиста највећа радост.

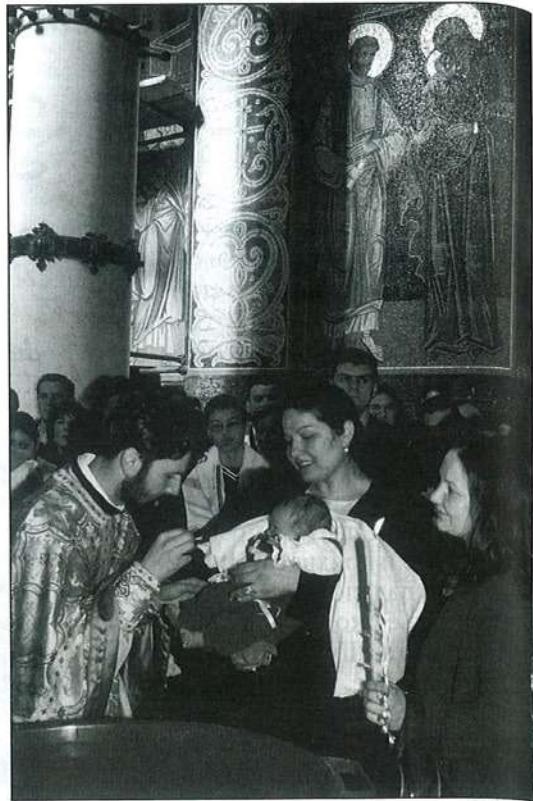

Али наша Црква је данас, браћо и сестре, у овај суботњи дан, када размишљамо о Христу и његовом боравку у гробу у данашњи дан, радосна, јер смо у овом дивном храму, задужбини Карађорђевић, привели Господу неколико стотина нових чланова Цркве Божије. Сви ви који сте се данас крстили, браћо и сестре, тек данас сте постали чланови Цркве. Ваша и физичка улажења у цркву, до сада нису била улажење у Цркву Божију, у заједнику Божију. Данас, светим Крштењем, ви сте управо ступили у заједнику са Богом и са Црквом његовом. Данас сте постали пуноправни чланови, не само Цркве земљаске, него и Цркве небеске. Данас, светом тајном крштења, сапрали сте све досадашње своје грехове. Никад чистији нећете бити у животу своме, него данас. И зато, нека је слава Богу и нека је хвала Богу, што вам је живот подарио да управо од данас можете бити и кумови и причешћивати се и исповедати се и венчавати се и бивати свештеници, јер је свето Крштење основна тајна која вам даје права да као Хришћани све друге тајне примате. Зато, заблагодарите Богу што живите у Цркви. Заблагодарите Богу што вам је подарио живот и није вам га узео пре, да управо не одете са овога света изван заједнице Цркве Његове.

Браћо и сестре, рекох, данас сте најчистији, данас сте најсветији. Да-

нас, светим Крштењем примили сте анђела чувара и ја се молим Богу, а и вас молим, да се и ви молите Богу и свом анђелу чувару да вас чува и да вас штити и да вас управља да идете правим путем хришћанским, путем Јеванђеља. Оним путем који је Господ трасирао за све нас. Зато вас молим, посебно вас данас крштене, да размишљате о овом светом чину, о овој светој тајни и да управо одећу ту нову сачувате и да ту одећу живота свога, чисто, чисто, принесете Господу у своје време. Нека вам је срећно и Богом благословено Крштење, нека вам Господ подари сваког добра, нека радости Васкрса допринесе још и радост вашег Крштења и нека вам буде срећан и богословен празник над празницима, Васкрс Господа нашега Исуса Христа. Бог вас благословио."

Преосвећеном епископу Господину Јовану, на литургији и саборном Крштењу у Светогеоргијевском храму на Оplenцу саслуживали су најугледнији свештеници оба реда Шумадијске епархије. Запажено је учешће и оних који су катихезу обављали непосредно пред свету тајну, показало се да се и у данашњим условима може спроводити древно предање. Немогуће је не ис-

таћи заслуге свештеника - правих пастира који су у својим парохијама за свето Крштење припремили и више десетина кандидата, например оца Драгана Брашанца, пароха крагујевачке Светосавске цркве. Значајну помоћ у организацији овог Богу угодног чина пружили су тополски пароси и управа Оplenачке задужбине. ■

P. K.

Пуш у Египат,
фреска манастира Калемегдан

Јован, епископ шумадијски

ХРИШЋАНСКО ВАСПИТАЊЕ ПОРОДИЦЕ

Какав треба да буде однос родитеља према деци и деце према родитељима врло лепо нам је казао свети апостол Павле / Посланици Ефесцима кад каже:

"Децо, слушајте своје родитеље / Господу, јер је то праведно. Потпуј свога оца и матер; ово је прва заповест с обећањем: Да ти добро ћуде, и да дуго поживиш на земљи.

И ви родитељи, не раздражујте ћеџу своју, него их подижите у васпитању и научи Господњој."

Однос деце према родитељима је правilan је, када деца гледају на своје родитеље као на родитеље у Господу. Али и родитељи да гледају на своју децу као на децу у Господу.

Оне породице у којима се остваривала Божја волја и божански план о човеку биле су у историји божанско семе за народ Божји, род изабрани. Из тог Божанског семена које је и "семе женино" (Пост 3,15) настао је изабрани народ Божји, наследник Божјег обећања, а из њега настаје Црква, радионица новог живота и родитељка новог, обновљеног и препорођеног човечанства. То значи да Црква настаје из брачне заједнице Адама и Еве, обновљене и утврђене новим Адамом, Христом и Његовом љубављу и бесконачним човекољубљем према свету и човеку. Тиме значај породице добија најдубље могуће значење. Породица се од самог почетка рађа за Цркву; Црква тајном брака и животом у Христу препорођује породицу, уgraђује се у вечну грађевину као Тело Христово

И родитељи и деца само су у Господу оно што треба да буду. То значи: Господ им одређује смисао и циљ живота и уређује све њихове међусобне односе и то само кад једни и други сматрају да су једно у Господу. На тај начин родитељи су прави родитељи, а деца благослов Божји - дар Божји. Једни према другима и једни за друге у Господу. То је праведно. А кад није праведно, да деца слушају родитеље? Када родитељи одвраћају децу од Господа. "Јер Богу се треба већма покоравати него Људима". Али ни тада не сме да престане поштовање родитеља.

Поштовати своје родитеље у Господу, то је прва дужност наша у животу. Зато је то и прва заповест Божја с обећањем. Поштовање родитеља је толико божански важно, да од тога зависи и наш живот и наше благостање на земљи. Све што је око нас, сва бића и све твари, гледају и мотре на наш однос према нашим родитељима, па се тако и понашају према нама. Толико су родитељи драгоценi и важна бића пред Богом, и у овом свету. За поштовање родитеља Бог даје двострук благослов - "да дugo живиш на земљи". Значи, твој живот и твоје добро у животу зависе искључиво од тебе и од твог односа према родитељима.

Али, и родитељи постају самоубице чим престану бити својој деци родитељи у Господу. А престану ли то бити, они постају духовне убице своје деце. Родитељство је велики и свети дар од Господа, велика и света тајна. Зато је дужност родитеља према деци - света, божанствена. А дужност родитеља према деци је одгајати их и васпитавати саветима у Господу. Не раде ли тако, родитељи раздражују децу своју, подстичу њихове рђаве особине, дају маха њиховим ћудима, распламсавају њихову самовољу, нихилизују њихова убеђења. Таква су на крају крајева сва "хуманистичка", лаичка васпитања деце, васпитања без Бога и против Бога. Зато се и добијају недовршени људи и нељуди.

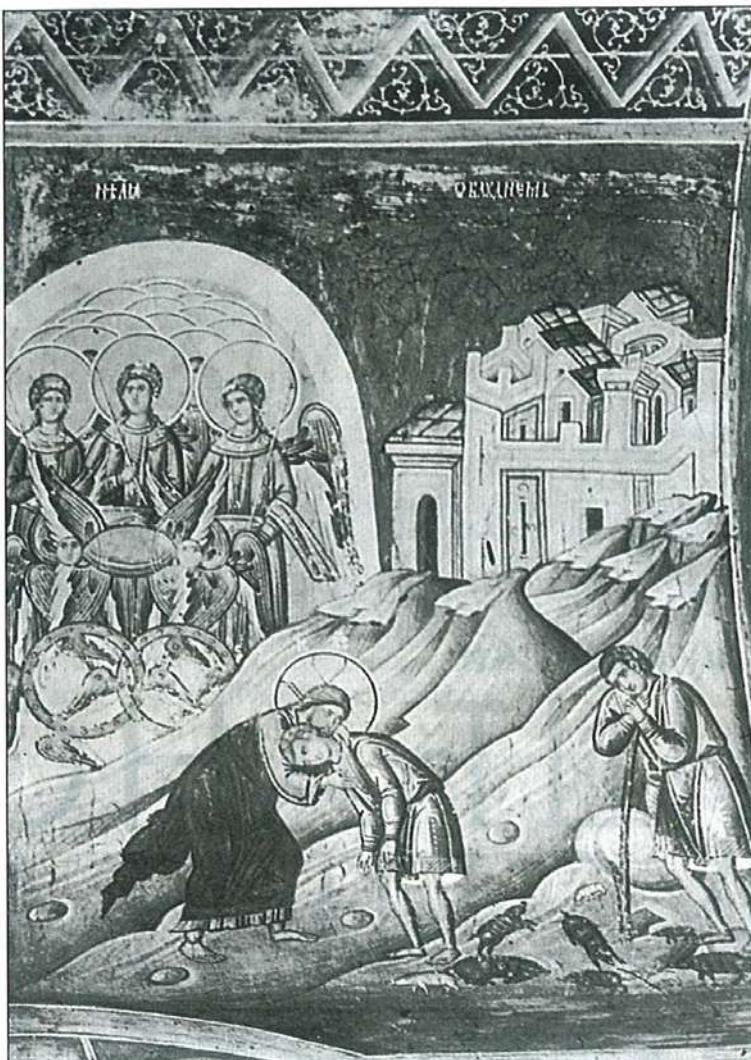
Само када децу васпитавамо у науци Божјој, ми тек тада од њих стварамо праве људе, људе којима дајемо смисао и циљ живота и таква деца имају правац у животу и они се боре за праве вредности.

Не треба нам наводити неке богозна какве примере. Погледајмо само на улице и видећемо да деца про-

ховог. Ко се израна научи бити бо- гомудар, тај тиме стиче богатство веће од сваког богатства, и највећу славу. Пожртвованост и љубав међу родитељима, рађа љубав међу децом. Јубав која се гаји у породици, када је истинска, прелива се преко њених граница: "да чинимо добро свакоме, особито онима који су са нама у вери", по речи Спаситеља (Гал 6,10).

Оваква хришћанска породица као породица будућности, васпитава децу за љубав, не за самолубље, образује их не само за стицање практичних знања из разних струка и стицање имања, него образује, обликује Божји лик у њима. Тајка породица указује да земаљски живот није циљ сам себи него представља спремање за вечност, без обзира коме занимању човек припада. Ово је нарочито важно истаћи као начело за породицу у савременом дехристијанизованом друштву у коме се духовно тежиште човекових стремљења преноси на материјалне вредности, а служење истини и људима као заједници.

Од коликог је значаја тај живот у заједници видимо и по светом Антонију Великом који је говорио "Од близињег зависи живот и спасење". За родитеље су, очигледно, на првом месту деца и брига за њихово васпитање. Другим речима, нема већег задатка

Парабола о блудном сину,
Пећка патријаршија, припрата, 1565.

воде, било у кафићима, било на улицама ноћи и дане. Или, што је још важније, ослушнимо само теме њихових разговора и интересовања, па ће нам бити јасно шта их окупира и шта су њихови циљеви и правци.

Црква је у свету ради тога да одгаја људе у "vasпитању у Господу". Тим васпитањем се ствара нови човек, христолики човек, човек по Богу у правди и светињи и истини. Другим речима ствара се Божји човек, свети човек. Јер, само свети човек је прави човек, потпун човек, довршен човек. Примери тога су светитељи наши.

Све нам мора бити споредније од бриге о деци и од васпитања њи-

за родитеље од васпитања своје деце са циљем да она постану прави Хришћани и да сав свој живот по свете Господу и ревносно му служе на оним путевима којима Он буде водио. Велика ће се благодат излити на оне родитеље који успеју да тако васпитају своје дете. Свети Јован Златоуст каже: "Ко је немара према својој деци, а ако је у другим погледима и сасвим на месту, заслужиће крајњу казну за тај грех. Света треба да нам буде споредно у поређењу са бригом за децу и са трудом да их подигнемо у васпитању и науци Господњој."

Хришћанима је данас тешко жити у свету пуном искушења, не хришћанских обичаја, када кра-

њих нема носиоца Духа Божјег. Тешкоће су повезане још и с тим што породични Хришћанин мора духовно да се бори не само за себе, већ и за своју породицу, супругу, децу. За оне који живе у браку и оне који живе у родитељском дому, породица би требало да буде прва ћелија Саборне Цркве, то јест, мала домаћа црква; у њој се трудимо да стекнемо Царство небеско.

ОСНОВНИ ЦИЉ ВАСПИТАЊА ДЕЦЕ

Неке мајке главну пажњу обрађају на то да се деца добро хране и одрасту здрава. Други родитељи се највише труде да деци пруже добро образовање. Трећи, улажу све напоре да код деце развију природне давове и маштају о томе да од њих начине талентоване музичаре, уметнике, научнике и слично. И то је добро и није лоше, али под условом да у темељ васпитања ставе веру у Бога и да Бог буде идеал живота, како родитеља тако и деце. Ово значи да одрастају у непоколебљивој вери као живи чланови Цркве, да се у њиховој души "убличи Христос", да највише на свету заволе Бога, а "ближњега као самог себе" (Мт 22, 37-40). Да за циљ свога живота имају "стицање Духа Светог Божијег", како каже преподобни Серафим Саровски. Ако родитељи постигну ово, све остало ће - и образовање, и развој дарова, и здравље - доћи само по себи, јер је Господ рекао: "Иштијте најпре Царство Божије и Правду Његову, а остало ће вам се све додати" (Мт 6,33). Преподобни Серафим Саровски је говорио једној мајци: "Мајко, мајко, не жури много саучењем деце француском, немачком језику, него прво припреми њиву душу, друго ће им се после додати."

А како "припремити душу деце"?

Приликом решавања било којег проблема треба, како кажу мудри људи, тражити идеално решење. "Задајте себи што је могуће виши идеал и тежите да га достигнете", саветује један философ. И ма колико се тај идеал чинио тешким за достижење у савременим условима живота, ипак му треба тежити по мери својих снага и могућности. Породица у њеном идеалном облику представља основну ћелију црквеног тела, материјал од кога се зида црквено здање. Да би породица постала домаћа црква она мора да има неке једлике Цркве.

Свети Симеон, Свети Сава и Света Ана

1. Кроз Свету Тајну брака породица се освећује благодаћу Светог Духа, као што се благодаћу Светог Духа освећују сви који улазе у Цркву.

2. Требало би да се породица гради на узајамној љубави свих њених чланова.

3. Требало би да породица буде место свих заједничких молитава брачних другова и деце.

4. Неопходно је да породица осећа повезаност са Помесном Црквом, а преко ње и са Саборном.

5. Требало би да породица буде место где ће се њени чланови просвећивати и учити Реч Божју кроз читање Јеванђеља и других књига Светог Писма, а ако то могућности дозвољавају и друге светоотачке и црквене књиге.

6. И породица као целина и сваки њен члан појединачно требало би да се васпитавају у том смислу да се предају вољи Божјој ("сами себе и

једни друге и сваки живот наш Христу Богу предајмо").

7. Породица је место где сваки њен члан појединачно и сви они заједно чине дела љубави.

"Без Мене не можете чинити ништа", каже Бог, а "Бог је љубав", и зато без љубави нема духовног живота, нема исцељујућег општења душе са Богом, нема рађања ни усавршавања вере, нема смирења, кротости, побожности и других врлина које продуховљују душу. Дух породице - то је оно што најпре формира душу детета које расте. Свети Теофан Затворник каже: "Постоји нека нама несхватаљива веза душа родитеља са душама деце". О тој повезаности деце и родитеља говоре закони Богом саздане природе, Свето Писмо и историја Цркве. У књизи Исуса сина Сирахова пише: "Човек се познаје по својој деци". И даље се каже: "Умро је отац, али као и да није, јер је оставио после себе слич-

ног сина". У Беседи на гори, Господ каже: "По плодовима њиховим познајете их. Еда ли се бере са трња грожђе, или са чичка смокве? Тако свако добро дрво добре плодове рађа, а зло дрво зле родове рађа." Дакле, ако је корен добар, онда ће се и гране боље развијати, више цветати, и више плодова донети. Тако је и са родитељима и децом. Ако су родитељи добар корен, онда ће и деца бити боља а и цела породица биће стабилнија и јача.

Бројне примере директне зависности деце од врлине родитеља могу се наћи у историји Цркве. Дубока побожност родитеља је, обично, имала за последицу високе духовне квалитеће деце. Када деца имају у сопственој породици живи образац врлине својих родитеља - то је за њих од огромног значаја. Такве су биле кроз историју свете породице. Зато није ни чудо што су образовале и свету децу. О томе сведоче бројни примери из живота светих Божјих људи. Да најведемо као пример св. Захарију и Јелисавету, родитеље св. Јована Крститеља, св. Јоакима и Ану, родитеље Пресвете Богородице, па св. Симеона и Ану, родитеље Светог Саве и св. Симона монаха, родитеље св. Василија Острошког и многе друге. Такође се могу наћи примери када су побожна деца била од нечасних и безбожних родитеља, као на пример св. великомученица Варвара, али тешко се налазе случајеви да побожност родитеља нема за последицу високе врлине њихове деце.

Дакле, милост Божја се распостире не само на праведника, већ и на свакога његовог дома - породицу, децу. Зато је најважнија брига за родитеље тражење милости Божје и Његове помоћи и благослова. И то ће бити предуслов обавезног успеха многогодишњег рада у борби за спасење душе детета и његово правилно узрастање овде на земљи. Зато је дух вере и побожности родитеља најмоћније средство очувања, васпитања и утврђења благодатног живота и у деци и у породици.

Димитрије Поповић, *Света породица*, збирка Јоце Вујића, Сента

Када треба да почне рад родитеља на души детета? И зашто су битни утисици детињства? Заједно је важно пожурити и испунити срце и ум детета светлошћу и добром од најранијег детињства?

Зато што је детињство повеље, једноставности, благости, способности умиљења, саосећања, снаге маште, одсуство сировости и окамењености. То је баш оно земљиште које, када га засејемо, доноси тридесетоструки, шездесетоструки и стоструки принос. Касније, када се душа окамени и отврдне, оно што је доживљено у детињству може поново да очисти, спасе човека. Зато је врло важно навикавати децу на добре особине и врлине: истине, правде, вере, љубави, црквености, поштења, праштања... Дубоки познавалац живота, цар и пророк

Давид каже: "Бејах млад и осталех, и не видех праведника остављена, ни деце његове да просе хлеба" (Пс. 37,25). Дакле, децу треба окружити мудром бригом, пажњом, нежношћу, и у исто време, када је то потребно, саветима, захтевима, па и казном. Деце ће на свој начин умети да оцени бригу и пажњу, па како се год оне манифестовали. Само "све да вам бива из љубави", каже апостол Павле, то јест, да у свим вашим речима и поступцима оно чује и осети љубав. Дече срце је осетљиво и отворено, и када ми своје срце, ради Господа и Његових заповести, дамо деци, и она ће нама дати своје. Закони љубави су свуда исти. "Сине мој, дај ми срце своје", тражи Бог од човека. Он то захтева зато што сам воли човека и жели, кад му овај узврати љубав, још више да умножи Своју благодат за њега.

Породица је тврђава на коју "непријатељ људи" ћаво, неуморно напада. Пodela породице је страшна. Спаситељ каже: "И ако се дом подели унутар себе, он неће моћи да се одржи". Основни предуслов јединствености породице и чврстине духовних темеља је у узајамној љубави. Зато чувајмо љубавно јединство породице. Памтимо и испу-

њавајмо, пре свега у породици, прву по значају а последњу по времену давања, заповест Господњу: "Љубите једни друге, као што ја вас љубих". Хришћанска породица - отац, мајка и деца - слика су Свете Тројице на земљи. И као што је Света Тројица једно, тако и љубављу сједињена хришћанска породица треба у духу и љубави да буде једно. У томе је сила и срећа њена овде на земљи, у томе је и гаранција њене бесконачне радости у вечности. У јединствености породице је тајна Свете Тројице, Њене "несливености и нераздельности". Онај који искрено воли не живи собом и за себе, већ кроз оне и за оне које воли: његов осећања и мисли су посвећене самим животу посвећених бића. Његов душа је неодвојива од њих: ни промена места, ни ток времена је не мо-

же одвојити од вољених. Љубав је јача од смрти, и ништа не може да је надвлада и победи. Тако, у правој хришћанској, љубављу испуњеној породици, отац не живи сам, већ кроз жену и децу, а деца су неодвојиво душом повезана са вољеним родитељима.

За узрастање деце у добним врлинама огроман значај има то да се деца навикавају на што чешће примање Светих Тајни, поготово исповести и Причешћа. Ако ми старији због својих грехова не можемо често да се причестимо, то не значи и за безгрешну децу. Примајући Светог Теофана: "оног дана када се дете причести, оно утоне у дубоки мир. Понекад се дете испуњава радошћу и разиграњем духа, и спремно је да сваког загрли као свог". Ово подразумева да се деци

објасни смисао, суштина, значај Светог Причешћа и благодат која се преко њега предаје. Заједнички духовни живот родитеља, молитва, пост, Свето Причешће, најбољи су уваспитачи деце. Добра навика је духовни капитал од чије камате се може живети целог живота. Ако дете од малена научи да моли опроштај уза кривицу, најпре од родитеља и уближњих, а од седме године и на исповести, оно ће читавог свог живота умети да чува душу чистом.

О ПОСЛУШНОСТИ

Живот Господа Христа може се поделити на два периода: до тридесете године Он је био послушан својој Мајци и св. Јосифу; а после тридесете године када је изашао на јавну проповед, почeo је, како је сам говорио, да твори-чини вољу Оца који Га је послao. Дакле, сам Господ Христос читавог свог живота није творио своју вољу и тиме је дао најбољи пример свима нама Хришћанима. Зато је цело устројство Цркве Божје у послушању.

Породица је мала Христова заједница и, по заповести, она се такође гради на послушању - жене пре-

ма мужу, мужа према жени, деце према родитељима и родитеља према деци. "Децо, слушајте своје родитеље у Господу", каже апостол Павле у Посланици Ефесцима (6,1), и ову заповест даје као прву и најважнију за децу. Зато је послушност - царица дечјих врлина, а када постоји послушност, у детету ће се развити и све друге душевне врлине. Отуда је први задатак родитеља у њихо-

2. Наредбе треба да буду тачно изражене и категоричне.

3. Захтевати да се налог испуни одмах и учити децу да слушају без понављања налога.

4. Родитељи треба увек код деце да узајамно подржавају свој ауторитет. Зато им је потребна потпуна међусобна сагласност. Један родитељ не може да поништава наредбе другог, не сме се у присуству деце расправљати око потребе или карактера налога. У присуству деце уопште не треба да се покажу несугласице родитеља, да се њихов ауторитет ничим не би пољујао. Један духовник је рекао: "Никад не расправљај о својим разним погледима на ствари у присуству деце".

5. Не остављати непослушност без казне, повећавајући казну ако се она понови.

6. Не мењати захтеве, дозвољавајући данас оно што је јуче било забрањено.

7. Не командовати стално деци и не давати им сувише честе наредбе, јер ће се тиме њихова послушност ослабити.

8. Не захтевати од деце оно што је сувише тешко за испуњење или неправично у неком погледу, али ово не сме да исувише сажали родитеље.

9. Не дозвољавати деци размаженост и присноте без поштовања.

10. Родитељи сами треба да дају пример послушности једно према другоме, а обое према свом духовном оцу.

Ако су превазиђене прве појаве самовоље и ако је дете од раног узраста навикло на послушност, надаље ће борба са самовољом бити већ лакша: "навика је друга природа", каже народна пословица. Треба бити строг али и правичан у погледу очувања послушности код деце. Благослов родитеља треба да прати децу приликом одређивања животног пута - избор професије, ступања у брак и других озбиљних догађаја у

вом раду на дечјем карактеру и васпитању развијање потпуне послушности и искорењивање самовоље код деце. Нарочито је важно да се ради на овоме у самом почетку, то јест на самом буђењу свести код детета, кад духовни кукољ тек почине да расте. Воља родитеља мора да постане основни закон у свим појединостима дечјег живота, па и у играма. Јер, ако родитељи не изграде код деце свест да је за њих први родитељски закон, онда ће у нашу децу уградити неко други свој закон: на пример, улица, маса и други.

Свети Тихон поводом овога каже: "Нека се дете игра, али у оно време, на оном месту и на онај начин на који му је дато од родитеља. Родитељска воља треба да потврђује сваки његов корак. Без тога дететова нарав се може лако искварити. Кад се дете својевољно игра, дете увек губи спремност да слуша".

Да би дете постало послушно, родитељи не смеју да заборављају следећих десет принципа:

1. Без крајње нужде никад не треба мењати своје наредбе и налоге.

животу, наравно у овом случају родитељи не смеју да буду категорични. Али, треба у томе да покажу сву своју мудрост, но код деце треба да се изгради таква свест да они стварно знају и схвате шта је благослов родитеља и колико он значи за њихову будућност. Зато се у Библији каже: "Благослов оца утврђује дом деце, а клетва матере руши до темеља" (Сир 3,9). Клетва је страшна и крајња мера која подвргава проклењог великим несрећама. Често неопрезна и непромишљена клемта доноси несрећу и онима који проклињу.

КАЗНА И НАГРАДА (ЈА ОНЕ КОЈЕ ЉУБИМ КАРАМ И ПОПРАВЉАМ, ОТК 3,19)

Деци је, као и Божјем цвећу, потребно и сунце које нежно греје, то јест, љубав и нежност родитеља, али у исто време и влага - савети и поучавања, а понекад, чак и олуја - казна. Кажњавање деце није само право родитеља - то је њихова обавеза према деци која су згрешила. У Старом Завету свештеник Илија је био од Бога и кажњен и осуђен што није кажњавао своју децу за њихове грешке. Свети Јован Златоусти овако говори о неопходности кажњавања деце: "а они родитељи који се не брину о пристојности и скромности своје деце су детоубице и гори од детоубица, јер се овде ради о сигурној пропasti живота, и смрти душе. Зато исто као што кад видиш да коњ срља ка провалији, затежи му на брњици узде и силом га подижи на задње ноге, а често и удари, што је истина, кажњавање, али кажњавање је мајка спасења; исто тако поступај са својом децом, ако греше".

Који је главни циљ саветовања и кажњавања? Исто као и чишћење корова.

По речима самог Господа, Сата на стално сеје семе страсти, зле склоности и жеље у наше душе и у душе наше деце од најранијег узрасла. Родитељи и васпитачи су позвани да поучавањем и кажњавањем чупају зле младице из усева, то јест,

дечије душе. Оне се лакше кидају што су пре примећене и што су се мање укорениле. При том, ако душу детета и васпитача веже љубав, и ако дете схвати кривицу и од срца се покоје, онда је зла младица ишчупана из корена. Али, ако у детету, у мањој или већој мери, већ господари самовоља и тврдоглавост и оно није потпуно свесно своје кривице, оправдава је или је умањује у својим очима, онда зла младица казном није ишчупана, већ је само пригашена. Само страх од нове казне може да заустави у том случају даље бујање корова - то јест, зле склоности. У том случају казна треба да буде озбиљна, да би се памтила дugo. Зато треба пажљivo за децу бирати карактер и меру казне, у зависности од духовног стања, осетљивости, степена прихватања кривице и дубине покојања за кривицу. Апостол Јуда каже: "И са расуђивањем јед-

Ако је деци потребна озбиљна казна, није је тешко наћи за свако дете. При томе, кажњавање може да буде јаче и дејственије од удараца. На пример, забрањивање на одређено време игара, књига, забава, задовољства, посета познаницима, стајање у ћошку и тако даље. Мајка св. Тихона имала је обичај да кажњава своје дете за непажњу у цркви, тако што га је терала да прави поклоне до земље и није му дозвољавала да руча са њом. Друга мајка је казнила сина за непослушност што није долазио кући на време, тако што три дана није са њим разговарала.

Један велики подвижник у Русији је причао како га је мајка одвикала од немирлука: "Деси се да будем немирањ, а мајка ми каже: Гања, буди добар, стално си немирањ, не слушаш, а ја ћу морати Богу да одговорим за тебе. Ти својим немирлукима грехе одгајаш, после ни сам са њима нећеш моћи да изађеш на крај. А младост тера своје, ма како се уздржавао - опет направим нешто. Ту мајка обично клекне пред иконе и почне сва у сузама да се гласно жали на мене Богу и да се моли: Господе, ево испростила сам од Тебе сина, а он је стално немирањ, не слуша ме. Шта ћу с њим? И сам може да страда и мене да погуби... Го-

нима будите милостиви, а друге у страху спасавајте" (Јуд 1,22-23).

Колико рано треба почети са кажњавањем деце и како то чинити? Премудри Соломон каже: "Ко жали прут, mrзи на сина свога; а ко га љуби, кара га на време" (Приче 13,25). И даље: "Карај сина својега докле има надања, и на погибао његову да му не прашта душа његова." Народна мудрост каже: "Кажњавај дете док леже на клупу попреко, касно ће бити кад почне да леже уздуж".

Облици кажњавања нису исти као у Старом Завету, као што ни дух и заповести нису исте. По Новом Завету, васпитање деце треба да се врши у духу љубави, кроткости и милосрђа. Зато, дете не треба тући.

споде, не остави га, уразуми га да се смири... И све тако, моли се наглас и све плаче. А ја стојим поред ње, утишам се, слушам њене жалбе. Будем срамота, а мајке ми жао. Мама, мама... нећу више, шапућем јој бојажљиво. А она стално моли Бога за мене. Ја јој опет обећавам да нећу бити немирањ, па и сам почнем да се молим поред мајке."

Треба узети у обзир да строг прекор и дуг разговор са дететом, са детаљном анализом његове грешке, може за децу да буде најнепријатнија казна ако се чини са разумевањем. Истина, то ће од родитеља захтевати више времена и биће много теже него истући дете, али ово последње може да донесе више штете него користи.

Питао сам једног дечака које су мере кажњавања на њега највише утицале. Дечак је одговорио: "Кад претрпиш казну, онда имаш осећај да си се решио своје грешке и више се не бринеш за даље. Кад те само постиде, а не казне, осетиш збуњеност и кајање, кривица ти узнемирава савест много јаче, него у првом случају." Али, при свему овоме, најважније је за родитеље да у таквим приликама, када треба да казне своју децу, да то чине са милосрђем и кратким разобличавањем њихових грешака. Не треба прелазити ни преко најмањих дечијих преступа. Малога нема, по Светом Писму: "У маломе си ми био веран, над многима ћу те поставити". Зато, нека казна буде мала, макар грдња или прекор, али треба да буде присутна код сваког дечијег преступа.

При кажњавању деце веома је битно да родитељи буду потпуно присебни и у мирном стању духа. У озлојеђености човека напушта Дух Свети и губи се љубавно јединство душе детета са родитељима. Може се десити да се дете и озлоједи и од казне ће бити више штете него користи. Осим тога, у љутњи се лако буде неправедан и сиров под утицајем лукавог духа који овлада човеком у тим тренуцима. У таквим стањима, не само да не треба кажњавати децу, него се мора одложити и разговор са њима до оног времена када се дух умири и осећај љубави не победи љутњу. Стога апостол Павле у погледу овога каже: "И ви очеви не раздражујте децу своју, него их подижите у васпитању и науци Господњој" (Еф 6,4).

Пример љубавног, кратког уразумљивања детета даје само Јеванђеље (пример Господа Христа када је остао у Јерусалиму без знања родитеља). Св. Серафим Саровски је овако говорио: "Буди својој деци не

Паја Јовановић, *Свети Сава мери браћу*, Саборна црква у Сремским Карловцима

само отац, него и мајка." Овим речима Свети је указивао на неопходност испољавања не само сировости и строгости оца, него и нежне љубави и снисходљивости мајке.

Зато треба да се бојимо, како своје слабости - сувишног снисходљивства и прелажења преко ствари, тако и духовног раскида - отуђења деце од нас и њиховог гнева. Родитељи треба да се сете и овог случаја када иссрпе сва њима доступна, уобичајена средства утицања, а опет не успеју да приволе своју децу, поготову

одраслу да их слушају. Нека тада моле Бога да им даде мудрости да нађу праву љубав која би им вратила срца њихове деце.

И на крају један савет: Богу треба чешће говорити о деци, него деци о Богу. Јер када често говоримо Богу о деци, то значи: ми се молимо за њих и предајемо нашу децу Богу. У исто време, тражимо од Бога помоћ да нам просвети разум како да васпитавамо у добру нашу децу, али увек и најчешће својим личним примером хришћанског живота. ■

СЛОВО О ПРЕНОСУ МОШТИЈУ СВЕТОГ КНЕЗА ЛАЗАРА

Потом подигоше се часне мошти и понеше на одређено место. А благочестива и славна кнегиња Милица са љубљеним синовима својим и свима благородним у сусрет изиђе и кад беше сасвим близу моштију новомученика, на њих паде и обгрли их. И у обамрlostи беше као да је полумртва. И негде пренувши се као из сна дубоког, нарицањем силним плачући вапијаше:

"Авај мени, шта ми би?
Изненада љути мач прође кроз душу моју.
Ово ли је пошто Јеремије што ми дође?
Чујте како уздишем, како се жалосим
и нема ми утешити.
Девојке моје и младићи моји одоше у ројсиво.
Обешчеди ме мач као смрт у дому
и сви нећијашељи моји дочуше за зла моја и
узрадоваши се.

Ово ли примих безнадежно?
Ово ли ја дочеках под доспојанством
и лиших се супружанства
и слатког ми вољеног гостодина кнеза,
са светлим и мужасивим и храбрим оружницима?
Услачиште ми, љоља и долине,
која овим шелима саучесници бејаште!
Узридајте ми и распужиште се и, мајци вољена децо,
жене у победи прослављених мужева,
рођаци вољени моји, шада!"
А красноречиви и прослављени мужасивни кнез
Лазар њој овако као да одговори:

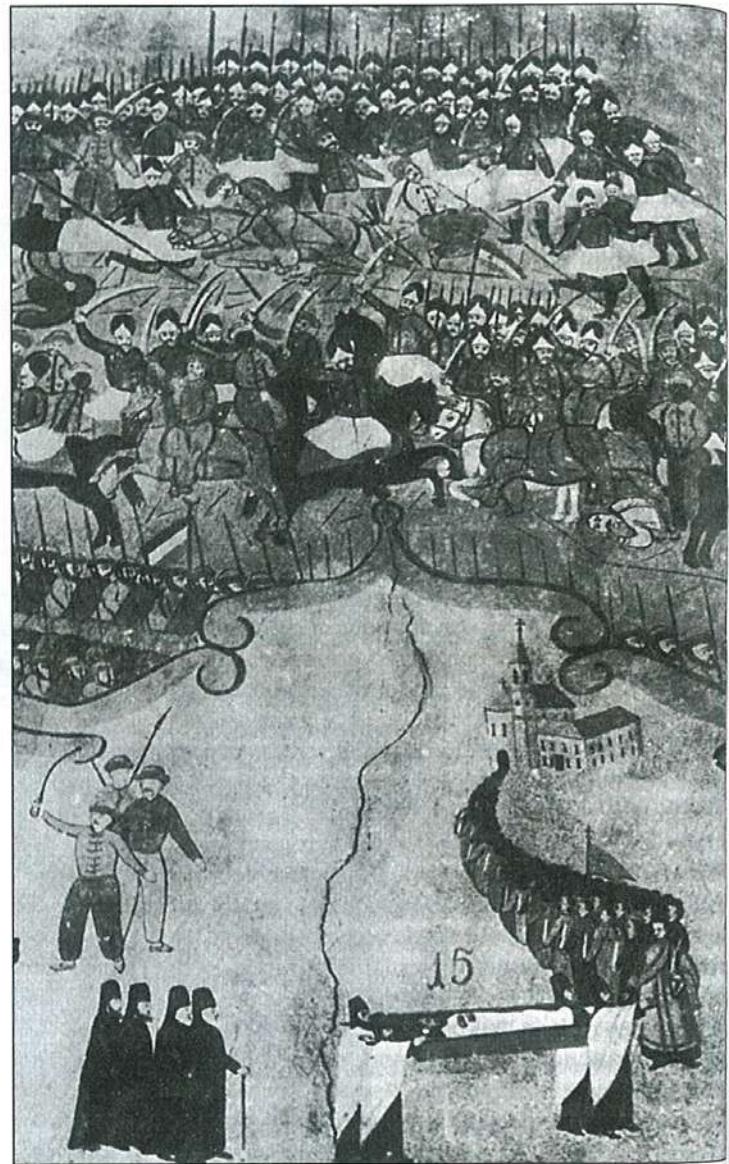
"Немој уз ово улакана,
немој уз ово жалосна због мене биши,
него већма радосна и благодарна,
јер са јачим бој учиних и победих га,
и смртном раном ушишавши га,
некрепким шоказах га.

Боља ми беше похвална смрт,
него у срамоти живој.
Ако и у вилицу и у главу мачем
због побожносии намучих се,
али мужасивен јавих се
и у мученике убројах се.

Посмайрах доње бијке,
а здружих се горњим почасима.

Видех мачеве,
а помишиљах на горње венце.
Очекивах смрт,
а на бесмртноси помишиљах.

Пресељење подвића довољно ми би за утешу.
Немој зато у шакву шугу бацаши себе због мене,
него нађи се у жалоси нејоколебљива и
великодушна,
и пошто шако сиоља изгледаху ствари,
упознаћеш границе природе.

Пренос моштију кнеза Лазара у манастир Раваницу,
црква у Шаренграду

А пошто западе у жалоси,
зaborавила си законе природе.

Навикни говориш:

Праведан си, Господе,
и праведна је судбина твоја.

Како се изволи Господу
шако ће и бићи.

Немој за казну смайраши Божију судбину,
него ако изнуђра будеш жалосна,
великодушноси шокази,

јер Божија сила добре промисли за ово јавља се,
са којом сви шре храбро све што наилази,

јер ако се неко у малом лини као човек,
венчава се свилом као богољубив."

Одговор. А њему благоразумна рече:
"Немогуће ми је, гостодару мој,
да не плачам и не ридам,
јер закони природе раздељују се
и велике боли пламен зажижу
и душу моју прље
и упробу моју распраздавају."

А сви који ово слушаху крицима и гласовима и вапајима не-
престаним цело место ово испуњаваху. А мноштво благородног
народа нарицаше и одасвуд састави се плач и ридање неутешно.
Од боли и уздаха срца као лавови ноктима из дубине утробу копа-
ху. Синови оца зваху, слуге владара. Сви заједно страдаху и сапа-
ствоваху. Трпљаху ово као јуродиви.

Потом свештени збор свештених мужева, митрополити и епи-
скопи са часним игуманима и са свим благородним, скупа мали са
великим, преобразише жалост на радост и у благородност и пе-
сме. Са паслмима и певањима часно и свето тело ношају и доне-
ше у манастир, који он из основа сазда

А часни свештеници и цело општежитељно братство одасвуд
се стекоше њему у сусрет. Са светлим свећама и миомирисним
кандилима излажаху, и надгробне песме певаху, и као неку бого-
даровану им ризницу неизреченом радошћу примише, и у преча-
сној цркви Вазнесења Господњег на светлом и часном месту ча-
сну раку устројише, и са великим почашћу славно и часно по-
жише, а псалмима и песмама непрестано слављаху Бога. ■

Одломак из списка *Слово о блаженом и свагда спомињаном кнезу Лазару и о православним које са њим убише нечести Турци, и делом о успомени на његов живот, и о страдању његовом и о преносу моштију патријарха Данила III (Бањског, Млађег)* који је написан недуго по преносу Лазаревих моштију из Приштине у Раваницу, поткрај 1392. или почетком 1393. године. Дело је превео Томислав Јовановић на основу преписа из XVI века у рукопису *Патријаршијске библиотеке* број 79, а у издању Владимира Ђоровића.

В. Тителбах, Кнегиња Милица, уље,
Народни музеј у Кикинди

„Исповедајте пак једни другима сагрешења, и молите се Богу једни за друге, да оздравите.“ (Јк 5, 16)

Исповест свештенства Архијерејског намесништва орашачког

Следећи богонадахнуте речи светог апостола Јакова и вековну практику Православне цркве, у храму Вазнесења Господњег у Орашцу, 16. априла ове године, на дан преподобног Никите Исповедника, организована је исповест свештенства Архијерејског намесништва орашачког.

Исповедник је био архимандрит мр Алексеј (Богићевић), игуман манастира Бошњана.

После покајања које су принели распетом и вакслом Господу, свештенство орашачког намесништва је дочекало свог владику, епископа шумадијског господина Јована, који је тога дана у Орашцу служио свету Литургију прејеосвећених дарова. Владици Јовану су саслуживали архимандрит Алексеј (Богићевић) и архимандрит Јован (Радосављевић), као и свештенство орашачког намесништва.

Отац архимандрит Јован (Радосављевић) је надахнуто беседио свештенству и присутном народу о неопходности покајања и исповести за правilan хришћански живот.

После одслужене свете архијерејске Литургије прејеосвећених дарова, епископ шумадијски Јован је, уз саслуживање присутног свештенства, извршио освећење крстова за новоподигнути храм Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу. Поново смо чули дивне молитвене речи у похвалу светог Крста Господњег: "Јер Крст је красота Цркве, мој царева, тврђава верних, похвала Павлова, а демонима помор."

Након тога, владика Јован је у приличио састанак са присутним свештенством, на којем су прочитани раније припремљени реферати на тему: Значај веронауке за црквени живот, са поднасловом -

Колико сам ја као парохијски свештеник допринео развоју веронауке у мојој парохији. Реферат је припремио и прочитao јереј Никола Миловић, привремени парох четврти аранђеловачки, док су кореферате на исту тему припремили и прочитали јереј Милан Топић, привремени парох буловички, и Јакон Бранислав Борота.

Поменути свештеници су на овај начин поделили своја искуства у организовању и предавању верске наставе са својим владиком и са својом сабраћом из орашачког намесништва.

После дискусије и размене мишљења о поменutoј теми, преосвећени владика и присутни свештеници су узели учешћа у посној трпези љубави, коју су припремили верници села Орашац, са својим парохом протонамесником Милисавом Симићем. ■

Свештеник Никола Миловић

МОГУЋНОСТИ РАДА СА ОМЛАДИНОМ У ЦРКВИ

Шта понудити младим људима као алтернативу савременом начину размишљања и савременом погледу на свет и живот? Од чега зависи да ли ће и на који начин неки млад човек приступити Цркви? Који фактори утичу на егзистенцијално усмерење младих људи? Одговори се, пре свега, налазе у живом Предању Цркве, а сигурно и у самим адолосцентима, па и у нама самима

Одувек је Црква инсистирала на чињеници да су пред Богом сви једнаки: *Јер Бог не гледа ко је ко* (Рим 2, 11). Међутим, методологија рада са младима битно се разликује од метода рада са одраслима, условно речено-зрелим личностима. Многи су фактори који утичу на неопходност различитог приступа. Наприимер: степен духовног развоја личности; степен образовања и познавање општеважећих појмова; карактер личности; узроци непознавања или непризнавања Христа; биолошки фактор (узраст, пол).

Млад човек се данас, под утицајем западњачке културе, до сржи материјалистичке и хедонистичке, налази у ћорсокаку из којег тешко да може изаћи без нечије помоћи. Проблеми савременог друштва и небрига за унутрашњи живот човеков сигурно да негативно утичу на васпитање и даље животно усмерење младог човека. Омладина се данас више него икада налази затворена у границама самоочевидности о којима говори руски философ Шестов у књизи о Достојевском. Младо биће је детерминисано ритмом савременог света који се претворио у непрестану трку за највећим идолом данашњице - новцем. Као такав, свет се претворио у једну велику реклами хедонизма. Вечне вредности су замењене пролазним, а крајњи циљ постала је срећа која се своди на себично задовољење људ-

ских потреба. Онтолошко начело модерног света и човека је egoizam. Због превелике трке за новцем и хедонистичким уживањима, човек је постао невероватно себичан, аутаркичан, затворен у себе и довољан сам себи. Савремени начин размишљања о животу намеће став да је немогуће жртвовати се за другога и остваривати заједницу љубави са другим. Модеран став о животу не трпи различитости, а будући да су разлике основна карактеристика људских бића, неминовна последица оваквог става је савремени тоталитаризам. Немогућност да се изађе из сопственог ја намеће нетрпљивост према свему што је различито, према свему што се коши са детерминисаним ставом према животу, као и према свему што није од овога света. Савремени православни теолог Александар Шмеман овако посматра модерног човека који не може или не жељи да изађе из граница очевидности: "Човек који

се ограничи на овакав начин живота, који не осети да је прогнан од правог начина живота; који је савршено код куће у овоме свету и његовом животу и кога никад није мучила ногастична жеља за једном другом реалношћу, никада неће ни покушати да трага за Истином, нити ће схватити шта је то Хришћанство."

Мало ко је способан да наслади да се одупре злу које увек дела под маском (читај: рекламом) и да завири

у онострano и пронађе Истину. "Зло нешто додаје онаме што је Бог створио и поседује чудотворну силу да имитира чин стварања - зло је заиста продуктивно у својим деструкцијама", каже Георгије Флоровски. И заиста је зло продуктивно у својој деструктивности. Његова продуктивност усмерена је на остваривање свог највећег циља од искона - убиство или дезинтеграцију његовог највећег непријатеља и победитеља: слободну Личност. И зло у томе, нажалост, у већини случајева, данас и успева.

Неискусном, младом човеку овај и овакав свет, на први поглед савршено одговара. Он ће моћи да оствари своје младалачке жеље које су произтекле из погрешног васпитања у већ осакаћеним породицама и у једном духу разорених породицних вредности. Наставак васпитања младог човека поверијен је унакажењим и већ до максимума обезбожењим образовно - васпитним установама.

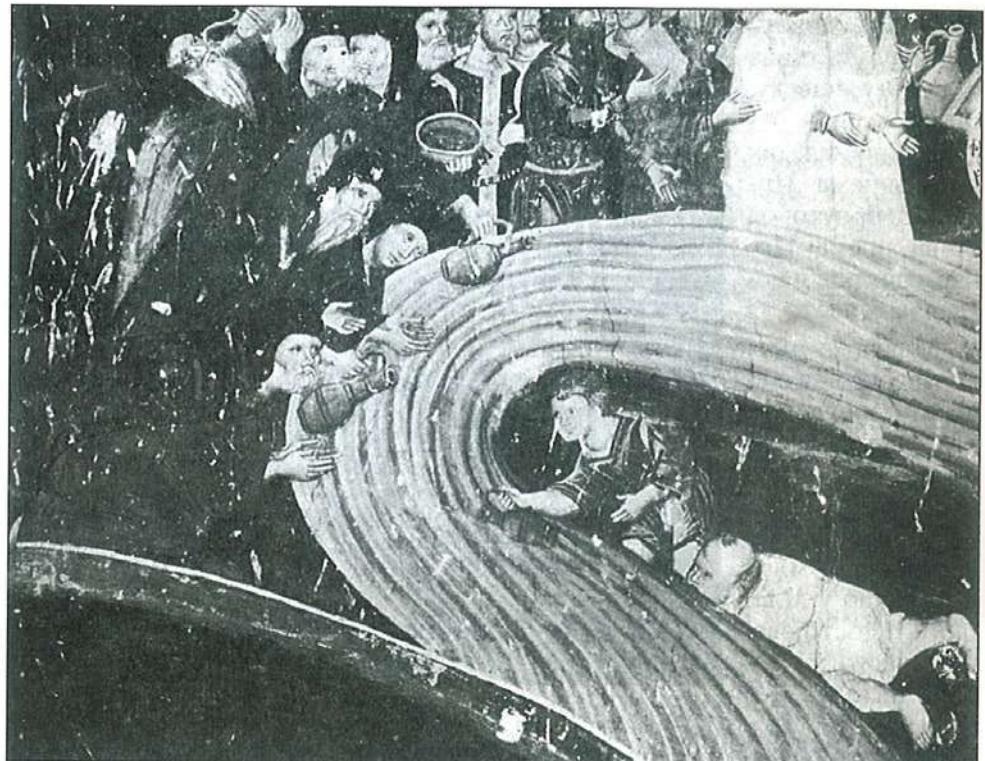
вама, где су образовање и васпитање одавно изгубили своје право значење.

Занемаривање вере и културе свога народа, а прихватање америчко-сикретистичког модела културе и религиозности; одбацивање националног идентитета, оди. Личности сопственог народа; прихватање сексуалних изопачености као нечега што је сасвим нормално; ограничавање живота на потрошачку трку - циљ је који су наше "просветне" установе пред собом поставиле. И ми смо данас принуђени да своју децу васпитавамо и образујемо у таквом духу.

Али кажем, за вријеме док је наследник дијеће нишића се не разликује од роба, ако и јесиће гостодар свега. Нехо је под ствараштвима и управаштвима до рока који је отац одредио. Тако и ми, када бијасмо деца, бијасмо поробљени стихијама свијета; А кад дође йуноћа времена, посла Бог Сина својега, који се роди од жене, који би под законом, да искуши оне који су под законом, да прими мо усиновљење. А љишић сме синови, посла Бог Духа Сина својега у срца ваша, који виче: Ава, Оче! Тако ниси више роб, нехо син; ако ли си син, и наследник си Божији кроз Христоа. Али тада не знајући Бога, робовасиће божовима који то по природи нису (Гал 4, 1-8). Овако апостол Павле, у првом делу цитата, антиципира садашње време и стање у којем су се нашли млади људи данас. Прво - Апостол указује на чињеницу да су млади људи везани, ограничени стихијама овога света; друго - Апостол констатује да су деца, односно млади људи као робови, без обзира на то што су деца својих родитеља. Дакле, у зависности од тога какав је господар такав ће бити и роб. Роб мора слушати свог господара.

Господари просветних система су, са малим изузетима, у суштини, богоборачки настројени, па ће, у складу са тим, и њихови робови бити као и њихови господари. Данашње образовање је, уствари обезбрежење - губитак образа Божијег у човеку, усађеног стварањем, јер створи Бог човека по своме обличју. У једном таквом друштву, друштву које нема милости за било шта свето, рађају се и формирају као личности млади људи

Порука апостола Павла нама, пастирима младих била би: *И ви оцеви, не раздражујиће децу своју,*

Поуке - учитељство Јована Златоустог, детаљ, Лесново 1349.

него их подижиће у васпитању и науци Господњој (Ефес 6, 4)

Пошто смо констатовали да се васпитање и образовање налазе у озбиљној кризи, односно да нису хришћоцентрични, поставља се питање: каква је улога Цркве у враћању изворном схватању васпитања и образовања као и за њихово примењивање у пракси, као и какве су могућности духовног пастира у раду са омладином?

Црква има искристалисан став према образовању и васпитању.

Сама реч образовање има свој корен у речи образ. Тако не каже наш паметни прости народ за неког бадава да је безобразан, да нема образ. Владика Амфилохије дао је изванредну анализу образовања и васпитања у књизи *Основи православног васпитања*. "Образовање значи обнављање образа Божијег у човеку, његово разоткривање и развој. Прости народ, незагађен површиним европским рационализмом, никада није заборавио у свом језику то дубоко етичко значење образа, што значи и органску везу између образовања и етике, образовања и духовног живота уопште. На тим основама утемељено васпитање могло би бити дефинисано следећом кратком дефиницијом: Васпитање је обнављање и обликовање човека по Образу Онога који га је створио и његово питање (читај-храњење) вечном божанској светлошћу, истином, лепотом и добром; једном

речју, свим божанским савршенствима."

Дакле, морамо се вратити светотачком схватању образовања и васпитања, да би смо могли нашу омладину образовати и васпитати по Личности Божијој. То је наш примарни задатак. Потребно је афирмисати младе људе, чија материјална егзистенција неће зависити од Цркве, да буду стални учесници и причасници Тела и Крви Христове. Потребно је да ти млади људи схватају да је то једини истински и правilan став о животу у Цркви. Како је то могуће постићи?

До скора су у Цркву ишли само они којима је материјална егзистенција у будућности зависила од Цркве, значи: богослови, студенти теологије и, наравно, свештенство. А данас смо, Богу хвала, сведоци све већег присуства обичних младих људи, разних опредељења, који свој пут духовног узрастања траже и налазе у заједници Цркве. У овом контексту А. Шмеман у чланку о литургијској молитви каже: "Богослужење, тј. заједничка молитва у Цркви, обликује наш живот и природу, историју и свет, твар и време... чини изузетан утицај на идеје, одлуке, понашање и на вредност човека, тј. на цео наш живот. Црква је својим послањем утислула у ум човека православно гледање на свет и живот, да би му помогла да живи сагласно са њим." Ово се нарочито односи на младу популацију, која тек формира

свој став о животу и свету. Од става о животу, човеку, свету, зависи будући однос младих људи према Цркви, и обратно: од става према Цркви зависиће и по глед на живот.

Млади су ретко задовољни важећим погледом на свет, живот, слободу; то је једноставно у њиховој природи. Незадовољан млад човек, као у *Младићу* Достојевског, често поставља питање: Ко

ме је питао да се родим у свету? На таква и слична питања ми морамо да покушамо да им дамо одговоре. То је наша дужност и мисија.

УЛОГА СВЕШТЕНИКА КАО ДУХОВНОГ ОЦА И ПАСТИРА МЛАДИМА

На нама, свештеним лицима, је да познамо стварне духовне потребе младих и да заједнички проналазимо решења и могућности да им те потребе и решења понудимо. Нарочито су у могућности да ово остваре парохијски свештеници који су пастири и духовни оци младих и који путем исповести могу најбоље да увиде стварне потребе и питања која муче младе људе. У свом пастирском раду ми морамо да се руководимо речима апостола Павла: *Ја ђо-садих, Ајолос зали, а Бог даде ће узрасиће* (1Кор 3, 6). Наше је да садимо и заливамо са мером, а Бог ће дати да узрасте и благословиће наш рад. *Свима сам био све да како ћод неке спасем* (1 Кор 9, 22), каже апостол Павле, а то је и наша обавеза. Млад човек је склон лутању и тражењу Истине. Такође је карактеристичан, за младе људе, бунт против, на сопственом искуству, неиспробаних општеважећих вредности у једном друштву. Зато је млад човек склон испробавању свега, и доброг и лошег. Нико, а поготово млади, неће прихватити, без претходне провере било какву истину. И то је потпуно природно. Зато млади спас од оваквих вредности које данас владају у свету, траже на разним странпутницама, страним не само српској култури и верској традицији, већ и човековој природи уопште и због тога

им не треба замерати. Младом човеку понекад треба дозволити и да погреши, да би увидео сам, кроз сопствену борбу са самим собом, где је Истина. Наше је да му у томе помогнемо и да га кроз духовну борбу, која неминовно следи након проналажења Истине, руководимо.

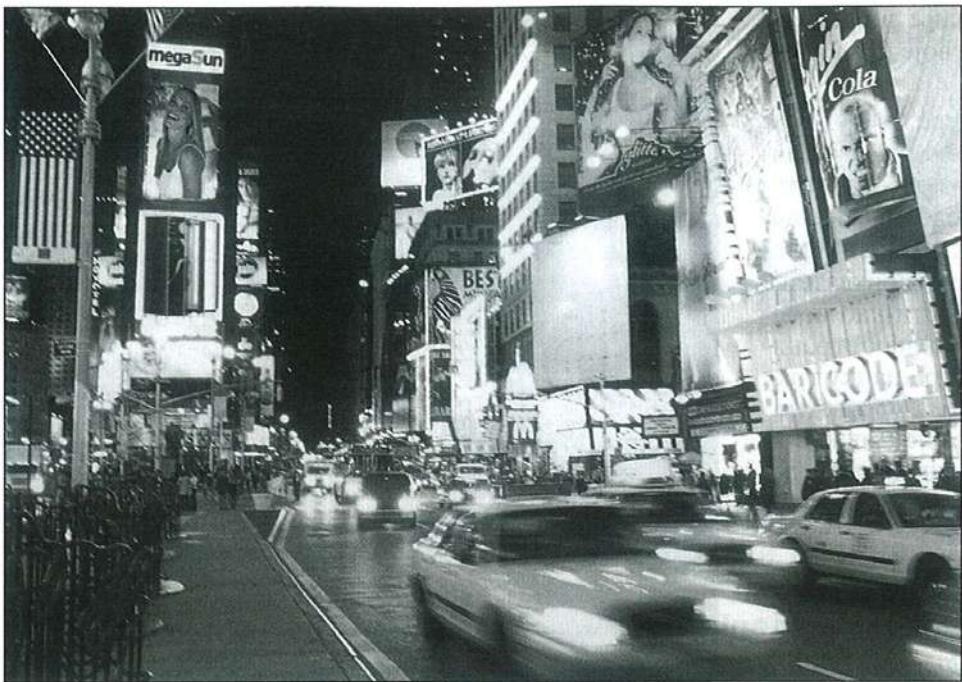
Да би смо могли да сагледамо наше могућности рада са младима, морамо првенствено да будемо способни да пронађемо клицу божанског у сваком младом бићу пре него отпочнемо било шта. Исто тако, да би свештеник могао адекватно да обавља своје свештеничке дужности мора прво себе да преиспита и, ако је потребно, едукује.

Од пресудног значаја за васпитање и образовање младих личности је њихово учествовање у Евхаристији. Међутим, проблем на који бих овде указао је, да код појединих помесних Цркава постоје разлике у ставовима око питања учесталости причешћивања, без чега је, уосталом, Литургија незамислица. Свесни смо да је то последица различитих богословских традиција (Јон Брија). Али то је оно што, нажалост, младима боде очи, па су често неодлучни шта чинити. Што је најбитније, духовни отац је у могућности да, кроз сталне контакте са младима, што преко исповести, што преко обичних разговора са њима, дозволи или забрани учестало причешћивање. Ова могућност се нажалост, данас, све више превиђа, а то због тога што и сам свештеник не схвата најбоље шта му је дужност.

Зато је пастирима потребна богословска едукација (преко литература, црквене штампе, посећивања предавања и сл.), да би се младима што боље могао објаснити или решити неки проблем и дати одговор на актуелна теолошка питања и проблеме. У складу са тим, потребно је, од стране свештенства, што је чешће могуће одржавати предавања и семинаре о актуелним темама и проблемима који се директно тичу проблема младих. И

не само то, већ је потребно младе укључивати у живот Цркве, јер живот Цркве је незамислив без младих, Њена будућност зависиће од става данашње омладине према Цркви. Једноставно, Црква је незамислица без учешћа младих у њеном животу. Потребно је да теологија изађе из црквене порте, јер догма Цркве није само мртво слово на папиру и не важи само за свештенство, него се тиче свих људи. Свака догма исткуствено је доказана животима многих, а нарочито животима Светих отаца Цркве. Свака истина у Цркви има пресудан утицај на егзистенцију сваког човека, а посебно младог, који тек уобличава своје ставове према животу.

Уколико се свештеник према своме позиву односи занатлијски, неће бити духовне користи ни за њега, а понајмање за паству. Ако свештеник себе сматра произвођачем религиозних добара, која мора да прода да би преживели он и Црква, онда нешто са тим свештеником није у реду. Сигурно је да свештеник мора да обезбеди егзистенцију себи и својој породици, али ако се ограничи само и искључиво на такво уско схватање, од њега и његове службе неће бити ничега. Свештеничка служба неодвојива је од катиће: *Јер ако не пройвиједам Јеванђеље, нема ми ђохвале, јер ми и обавеза налаже; и шешико мени ако не пройвиједам Јеванђеље* (1Кор 9, 16). Дакле, не само да нам је обавеза да проповедамо, већ проповед мора да извире из личног подвига и љубави. И тешко нама ако не проповедамо, јер онда немамо љубави. А без љубави шта смо? Ништа! Он-

да смо као звено које јечи, или кимвал који звечи (1Кор 13, 1, Химна љубави). Не могу а да овде не поменем једну Кјеркегорову опаску која се управо тиче свештеника који не сквата свој позив као истински призив од Бога, него као посао који одрађује формално без правог, егзистенцијалног одјека на своје парохијане. Мисао гласи: "Свештеник, све укупно схваћен, проповеда о оним сјајним људима који су свој живот дали за истину. По правилу, свештеник претпоставља да у Цркви нема никога коме би тако нешто заиста могло пасти на памет. Када се преко личног обавештења, као душеводитељ парохије, у то доволно убедио, он чило и слободно даље проповеда; пристојно декламује и при том отире зној са свога чела. Али, ако би суградан овом свештенику дошао неки од оних одлучних људи, који не декламују, неки тих, скроман, можда неугледан човек, представивши се као један од оних које је свештеник својом речитошћу одушевио, ако да се сада одлучио да жртвује свој живот за Истину, шта би се тада догодило? Тада би свештеник свакако добродушно рекао: Али сачувай Боже, како Вам само тако нешто пада на памет, путујте, разоно-

дите се, узмите неки лаксатив. И ако би сада тај неугледни човек, не губећи присебност, скромно приковао свој поглед на њега, и са таквим погледом наставио говорити о својој одлуци, али најскромнијим речима, како то одлучни човек одиста чини, свештеник би свакако помислио како би било добро да тај човек нестане из његовог видокруга". Богу хвала, велики број свештеника није овакав. Овај навод не користимо зато да би смо деградирали свештенство, јер и сами припадамо том реду, већ зато што ће овакав приступ младој и искреној души, пуној поверења у свог духовног оца, имати по њу веома негативне последице. Млад човек ће се разочарати и окренути леђа и Цркви и свештенику. Дакле, као што смо већ поменули, проповед мора да извире из личног подвига, који није ништа друго до љубав и жртва.

Однос катихете - свештеника према младима зависиће од његовог става према Истини и према свештеничком позиву, а то значи од његовог односа према Христу. Тако, уколико катихета - свештеник има однос према својој узвишенују служби као што је напред речено, нели-

тургичност ће бити основни недостатак његове катихезе. Ако његов живот не извире из Литургије, онда ни његова катихеза неће бити адекватна, а последице по младог катихума или већ младог Хришћанина, могу бити катастрофалне. Дакле, од степена колико је Истина, тј. Христос постао део нас самих, зависиће и наше могућности у раду са младима, као и могућности младих после наше проповеди.

Ја сам йуй, исціна и живої; нико не долази Оцу осим кроз мене (Јн 14, 6) каже Господ. Ако нама, проповедницима Речи, Христос није мерило свега, ако нам Христос није Пут, Истина и Живот, онда Он то неће бити ни оним младим душама жељним Бога. Као што биолошка личност дететова личи на родитељеву личност, тако ће и будућа, условно речено, црквена личност, личити на личност свог духовног оца. И ви оцеви, не раздражујте ђеџу своју, нежо их юодижийе у васишићању и науци Господњој (Ефес 6, 4). Али то је једноставно немогуће ако сами себе не надограђујемо у науци Господњој. Уколико је шумар немаран и шума ће врло брзо нестати. ■

Драган Икић, Ђакон

Свештеништво Јасеничкој архијерејској намесништвија на брајском саслушанку на којем се говорило о раду са омладином у Цркви

Вера бива од проповеди а проповед од речи Божије (Рим 10, 17)

ЗНАЧАЈ ВЕРОНАУКЕ ЗА ЦРКВЕНИ ЖИВОТ

Да ли веронаука треба да допринесе да номинални чланови Цркве (Хришћани по имену) постану бољи? Може ли веронаука помоћи да номинални чланови Цркве (Хришћани по имену) постану истински сателесници Христови, деца Божија?

Сведоци смо да се значај веронауке данас све више сагледава кроз афирмацију овог питања. То значи да је значај веронауке у томе да деца школског узраста која похађају часове веронауке, а преко те деце и њихови родитељи, постану бољи Хришћани. Да неко постане бољим Хришћанином сагледава се кроз призму већег познавања истине хришћанске вере. То значи да знамо шта је то Свето Писмо, како се дели, о чему говори, да знамо основне молитве попут *Оче наши и Богородище Ђево*. Такође, треба да знамо ко је био светитељ који је наша крсна слава као и његов тропар, шта је то слава и како се слави, да поштујемо свештена лица, да се пристојно понашамо у цркви,

да обавезно једном за време сваког поста постимо и да се причестимо, да не радимо недељом и празником. Речју, да познајемо основна начела наше вере.

Нема сумње да је све овде поменуто и те како потребно и веома добро. Не пада ником на памет да и помишља да је ово непотребно и беззначајно. Међутим, поставља се питање да ли је могуће држањем часова веронауке, под претпоставком да деца све што им испричамо и науче, учинити да постану правви Хришћани?

Свако зна да је намера да се поучавањем свих наведених истине и чињеница добра, не би ли се постигао напредак у једном свенародном

отржњењу и врађању Христу. Али да ли је то могуће учинити ако веронауку сматрамо (првенствено ми Цркви, од људи изван Цркве то је нормално) као уобичајени предмет коме се приступа на школски начин. Искуство Цркве, искуство живота, показује да то није могуће. За што? Зато што овакав приступ који је доминантан у целокупном школству, не само код нас него и у свету, полази од једне претпоставке која су још у 17. и 18. веку установили тзв. козвани Просветитељи период Просвећености, тврдећи да је човек по природи добар и да све што лош уради, уради из незнаша. Дакле, потребно је радити на што већем образовању сваког појединци и цело друштва јер ће се са проширивањем

обима знања које људи имају упоредо смањивати све друштвене негативности. Да ли је данас тако? На жалост, сведоци смо да 20. век, који је иза нас, у коме су људска знања достигла неслuћене размере, јесте у исто време и век у коме је, што у ратовима што на друге начине, страдало неколико десетина милиона људи а о другим невољама и да не говоримо. Како је то могуће? Могуће је отуда што ово поменуто просветитељско начело полази од добре поставке да су људи добри (и је су, будући створени по лицу и подобију Божијем, 1Мој 1, 26) али зборавља чињеницу људске ограховљености, заборавља Богомудре речи апостола Павла: *Не чиним оно штo сoнu нeгo оно штo нeћu тo чиним* (Рим 7, 15).

Са друге стране, овакав приступ образовању у који ми често несвесно смештамо и веронауку, занемарује библијски поглед на свет, полажећи од тога да је потребно проширити знања како би се искоренили парапаки поступци и како би у том случају наступило једно хармоничко стање на земљи. Стављање човековог разума као начела према којем треба градити свој живот, немијовно је водило оваквом закључку. Го не значи да је овакав приступ јавезно атеистички, али јесте у сваком случају врло близу деизму. Го значи, схваташњу по коме је Бог па небу, ми смо на земљи, веза никада не постоји, Бог уређује стање на љебу а доле на земљи ми сами решавамо своје проблеме. Ако се има на њему један овакав поглед на свет, онда је сасвим разумљиво покушати да се стицањем што већих знања и вештина реше проблеми са којим се усрещемо јер помоћи са неке друге тране нема.

У сваком случају, овакав приступ веронауци и њено схваташње као предмета који треба да пружи знања која ће сама по себи спречити љека да чини зло и натерати га да ини добро (прича о деци која иду а веронауку како су добра, лепо аспитана итд.) показао се већ једном лошим. Не треба заборавити да у Срби пре Другог светског рата мали веронауку као ни да су многи стакнути богоуборци били чак и са јелошким образовањем. И данас могуће срести људе који су у своје време ишли на веронауку, који и данас знају и неке молитве напаљет, а који своју децу нису крстили, они не посте, не причешћују се, једном речју који са Црквом немају го-

Владика Јован у Секуричу

тово никакву везу. То неминовно води закључку да веронаука сведена на стицање знања ствара верника који ће само пуно знати о својој вери или верника који неће бити у Цркви ни на који начин.

Ако покушамо да веронауку сагледамо кроз призму другог понуђеног одговора, видећемо да је ту ситуација радикално другачија. Наиме, полазећи од тога да нам је циљ да номинални Хришћани, Хришћани по имени, постану заиста деца Божија, ми тиме показујемо на првом mestu да имамо један здрав библијски поглед на свет у коме живимо. Тај библијски поглед на свет полази од чињенице да је Бог створио свет ни из чега, из небића га је привео у биће (као што читамо у молитви Канона Евхаристије). Човек као круна целокупне творевине, украс и господар свега створеног, такође је створен од материје овога света која је из небића приведена у биће (1Мој 1, 1; 1, 26-28; 2, 7). Дакле, ми се ту сучавамо са две реалности постојања. Са једне стране је Бог, нестворена и вечна заједница Троједине љубави, а са друге стране је човек створен и на ивици небића. Између Бога и човека је онтолошки јаз, разлика приroda. Како човек нема у себи никакве силе или енергије или неки делић природе Божије који би га држао у постојању без Бога, то је једина шанса за човеково вечно постојање заједница са Богом. Овде сада није упитању, да ли ћу ја после смрти имати боље или лошије место новог обитавања, већ да ли ћу ја после

смрти уопште постојати. То питање које разбија сву нашу уљульканост, води нас закључку да је од суштинског значаја за наш живот, за наше постојање, да заједничаримо са Богом. Само тако ми можемо задобити Царство Божије и живот вечни. Само тако ми на одговарајући начин бринемо и о свету који нас окружује, јер и свет око себе приносимо Богу како би и овај свет имао вечно битије. Понуђену могућност да задобије вечно битије кроз послушност Богу и неједење са дрвета познања добра и зла, Адам није искористио (1Мој 2, 15-17; 3, 1-19). Кроз непослушност, грех се уселио у свет а преко греха смрт и Сатана (Рим 6, 23). Човеков живот постао је испуњен патњом и страдањем после чега је долазила смрт која је све обесмишљавала. Излаз из тог бесмисла понудио је једини Човекољубац који је и даље, и по првородном греху, истом љубављу љубио човека. Радосно обећање Месије који ће стати на главу змији (1Мој 3, 15) водило је човека ка дану када је Бог постао човек, дану када су се у једној Ипостаси, Ипостаси Сина Божијег несливено, нераздельно, неразлучно и неизмењено (Халкидонски орос - 451. година) сјединиле две природе, Божанска и човечанска, при чему је свака остала своја, ништа не губећи од своје аутентичности. Оваплоћењем Месије, за човека је почела једна нова реалност. Очишћење од греха које је старозаветни човек остварио приношењем жртава, сада је у потпуности остварено самоприно-

шењем на крсну жртву Господа и спаса нашега Јесуса Христа. Могућност вечног живота који је од почетка подразумевао заједницу са Богом, постао је сада реалност за све оне који заједничаре са Богом. Како да заједничаримо са Богом, показао нам је сам Господ Јесус Христос на Тајној вечери када је, заблагодаривши, претворио хлеб и вино у своје тело и крв, заповедивши апостолима да и они то чине у Његов спомен (Мт 26, 26-29).

Ако пођемо од тога да наше постојање није самоникло, односно ако пођемо од тога да смо створења Божија и да нисмо своји већ Божији, јер смо скупо плаћени крвљу Христовом (1Кор 6, 20), онда нам се као недвосмислен намеће закључак какав би требао да буде наш живот односно где би требало да буде његово средиште. Заједничарење са Христом је сам центар нашег живота. Од тог упоришта треба да полази целокупна наша побожност. Према томе, значај веронауке је не само у томе да научи оне који веронауку похађају свим наведеним, несумњиво потребним стварима (Свето Писмо, како се дели, о чemu се ту говори, *Оче наши и Богојдице Ђево*, светитељ који је наша крсна слава као и његов тројпар, шта је то слава и како се слави, да поштујемо свештена лица, да се пристојно понашамо у цркви), већ да сва та корисна и потебна знања буду у функцији увођења деце али и одраслих у литургијски живот цркве.

Значај веронауке је, дакле, да образује такве Хришћане који ће познавати своју веру али и живети у складу са тим што знају. То значи да Хришћанство покаже као веру живота, вечног живота који се даје свима онима који са Христом заједничаре у Чаши благослова Господњег. Тако схваћено Хришћанство није само у крсној слави и примању свештеника за водицу, иако је то и потребно и корисно, већ је Хришћанство у активном учешћу на Светој Литургији и причешћу којим показујемо где је центар нашег живота. Циљ веронауке је да научи децу али и одрасле, да је причешће центар њиховог живота и да због тога што у себе примају Господа, а

не ради знања (свега наведеног, потребног и корисног), верни треба да живе у складу са истинама своје вере. Без причешћа телом и крвљу Христовом, сва знања овога света, па макар била и богословска, ништа нам не вреде, што не значи да можемо живети како хоћемо ако се причешћујемо. Напротив, причешће и живот у складу са причешћем је циљ коме веронаука треба да тежи и у томе је њен непролазни значај. То нам показује искуство ране Цркве. Тако је период катихетизације окончаван Крштењем, односно причешћем које је од тада постајало средиште живота Хришћана у тој мери да *Айосијолски канони* предвиђају да онај ко се у три недељна дана не причести треба да буде одлучен. Односно, он се сам одлучио од Цркве. Треба напоменути, да ни онда, а ни сада, то никако није значило да се Крштењем завршавала катихетизација. Најбоље сведочанство постојања катихезе - веронауке и за крштене јесу *Катихезе* светог Кирила Јерусалимског који их дели на следећи начин: Прва Катихеза је увод, од Друге до Осамнаесте су предкрштењске, а од Деветнаесте до Двадесетпете су мистагошке - назењене новокрштенима. Ово посебно морамо имати на уму, јер у наше време деца се крштавају по рођењу, што је добро, али најчешће кумови или не знају или објективно не могу да утичу на духовни раст детета, тако да без катихетиза-

ције то дете или одрастао човек, не може о својој већи ништа да зна, па тиме ни да живи у складу са њом.

Јасно је да је најпречији задатак веронауке да научи децу али и одрасле, да су Хришћани, не ради обичаја или традиције, већ због тога што Хришћанство даје одговор и нуди решење за најтеже питање са којим се човек сусреће, а то је питање смрти. Вас крсењем Христовим смрт је побеђена, Христос је њен победилац (1Кор 15, 20-22; 15, 55) и отуда, ако желимо да будемо победиоци смрти, онда треба да будемо са Христом. А то чинимо причешћем (Крштење се подразумева) Причешћивање телом и крвљу Христовом тражи

од онога ко се причешћује познавање и исповедање вере и нема причешћа за оне који са нама заједно не исповедају исту веру. Међутим, ни како се Хришћанство не сме свестрено исповедање вере, јер, ма колико знали и ма како то што знамо и применили у живот (на пример, знам да је човекољубље врлина и чини другима добро), ако ставимо ван центра Свету литургију, односно живот у Цркви који се одвија око Свете литургије а она око Светог Причешћа, нећемо успети. Право славна веронаука мора бити и за вероучитеља и за ученике по речи Светог Григорија Богослова - са зрастање са Христом.

Веронаука има пуни значај (наглашавамо пуни, јер је и веронаука у смислу стицања знања о вери била од никакве) у животу наше Цркве у оној мери у којој уводи човек у Цркву. Увођење човека у Цркву је мерило успешности веронауке, и само статистички већ и суштински и у оној мери у којој долази до повећавања чланова Тела Христовог, тој мери веронаука врши свој задатак. Наравно, овај задатак није никак ни једноставан. Потребно је пуно љубави и труда да би вероучитељи на овакав начин утицао на ученике али изнад свега је потребан лични породични пример, као и молитва да Господ онима којима се веронаука предаје отвори очи, душе и срце да слушајући разумеју речи вечног живота. ■

Рајко Стефановић, Јако

**Када смо болесни тражимо помоћ од духовника и психијатра, али помоћ у очувању здравља добијамо само од Бога кроз Његову благодат.
Духовници и психијатри имају у томе извесну улогу**

УЛОГА ДУХОВНИКА И ПСИХИЈАТРА У ОЧУВАЊУ ЗДРАВЉА

**Човек је по својој природи религиозно биће, биће које постоји у вези, у односу.
По мери своје повезаности са другим бићима - здравог односа са њима,
човек постаје истинско биће**

Одговарајући на питање, како се лечи душа? - најпре морамо да нагласимо постојање раве вере. Ми Православни придајмо велики значај очувању вере, једноставно зато што знамо да ће бог искривљавања вере и исцелјење само по себи бити искривљено. Богословље треба тумачити као менину. Када покушава да различним терапијским методама излечи болесника, медицина има у виду драву особу. Исто можемо да кажемо и о богословљу. Богословље је чење Цркве о духовном здрављу, ли исто тако и путу који болеснијијају да следе да би оздравили. Право због тога Православни стањају тежиште на неповредиво очување доктата, не само због тога што је плаше искривљавања учења, него због тога да не би изгубили могућност оздрављења, а према томе и пасења.

Патријарх Павле је у беседама после литургије више пута истакао а се не поставља питање веродојности доктата ни у једном времену, па ни у нашем, једино се поставља питање вештине да се доктари, као нешто неопходно у сваком времену, примене.

ПСИХОДИНАМСКО ВИЋЕЊЕ ЗДРАВЉА И БОЛЕСТИ

Хришћанство је узвишије од вих тумачења теорија, али у објашњењу здравља и болести психијатар не може да заобиђе психодинамичке теорије личности. Его - психологији, говорећи о здрављу, говоре о стабилним границама ега, школа Мелани Клајн о досезању депресивне позиције, учење Маргарет Малер

о успешном превазилажењу фазе индивидуације - сепарације, Бион о способности садржавања, Кохут о капацитetu за фрустрацију, Виникот о способности да се буде сам у присуству другога и одсуству некомуникације. Према Кернбергу, душевно здравље одређује: дубина и стабилност унутрашњих односа са другима, толеранција амбиваленције према вољеним особама, способност за толеранцију кривице и одвајања, као и способност за прораду криза депресије, ступањ до кога је интегрисан концепт доживљаја себе као и ниво до кога обрасци понашања одговарају том доживљају.

ДУХОВНО ЗДРАВЉЕ И ДУХОВНА БОЛЕСТ

За православну теологију нису толико значајни појмови душевног здравља и душевне болести колико појмови духовног здравља и духовне болести. У погледу душевног здравља постоји потпуна сагласност између теолога и медицинара у ставу да нема сасвим здравог человека.

Епископ бачки Иринеј каже: "Када говоримо о духовном здрављу и духовним болестима, по мерилима запажања подвижничког, искуственог богословља може да се дододи да неко буде виђен као душевно уравнотежен и нормалан човек, а да ипак буде духовно веома болестан. Са друге стране, за духовно здрава человека, по мом скромном мишљењу, нема опасности да постане душевни болесник."

Духовно здравље је здравље самог језгра човековог бића. Оно се огледа у општењу и заједници љуба-

ви између човека и Бога, између човека и других људи, између човека и природе, односно Божје творевине. Без овог свеобухватног доживљаја љубави, као основне претпоставке нашег бића и живота, нема духовног здравља. Оно се поистовећује са личносним и саборним начином постојања и делања, са откривањем и развијањем најдубљег Светотројичног ткања наше боголике природе. Тај процес и подвиг назива се у црквеној етици, и нарочито у делима Јустина Поповића, Охристовљење или Обогочовчење. Само истински духован човек, човек врлине и свестности, јесте духовно здрав човек.

Људске врлине и страсти нису друго до симптоми духовног здравља и духовне болести. На основу симптома може да се закључи о духовном стању неког човека. По мерилима аутентичног хришћанског духовног искуства, суд о свом и туђем духовном здрављу или духовној болести не може да донесе појединача на основу сопственог индивидуалног запажања. Ни најврснијем психијатру и психотерапеуту који може да досегне да веродостојно опише психичке одразе и изразе духовних стања, духовна стања по себи нису доступна. "Јер", као што пише у Првој посланици св. апостола Павла Коринћанима: "ко од људи зна шта је у човеку, осим Духа човекова који је у њему".

Митрополит Амфилохије здравље посматра кроз равнотежу вертикале и хоризонтале која се открија у тајни Часнога Крста Христовог. "Права, истинска религиозност није ништа друго него потрага за спасом

од бесмисла, трагање и опит смысла, чежња за вертикалом која даје значај и равнотежу хоризонтале постојања, а све ово у суштини представља потрагу за здрављем. Нема човеку истинског здравља без усостављања те равнотеже у њему самоме, у његовом самосазнану и уму, у његовом срцу и то не само на психолошко - емотивном и биолошко - инстиктивном плану, било индивидуалном, било социјалном, него на битијном плану, кроз усостављање равнотеже између хоризонтале и вертикале, живљења мишљења и делања.

Тајна те равнотеже вертиcale и хоризонтале се открива у тајни Часнога Крста Христовога. Није случајно то што је човек створен у знаку Крста, као крилато (руке) и крстоносно биће, биће рођено на земљи, али усмерено својом вертикалом према не-

бесима. У самој његовој природи је вертиикала која утврђује и осмишљује хоризонталу, дајући човеку целосност, а то и јесте - здравље, омогућујући му да "лети", да остварује свој вечни смисао и назначење. Што је човек умом и срцем, својим свакодневним живљењем и постојањем ближи тој својој вертикали, своме темељу, самој истини ствари, то му је религиозност, а тиме и сав живот здравији, светлоноснији, смираонији."

Читава теологија као теорија у основном значењу те речи, као за-гледаност и прозирање у тајну човека у свету и пред Богом, заснована је на Открвењу Божијем и бави се темом исцељења палог човека и његовог повратка у стање првобитног духовног здравља. У том оквиру посматрана теологија није једна од теоријских хуманитарних наука или један од могућих религијско - филозофских система, него својствена психотерапија, утемељена на антропологији Цркве, а тиме и временски старија и методолошки шира од чисто научне психотерапије.

УЛОГА ПСИХИЈАТРА - ПСИХОТЕРАПЕУТА

У ординацију у којој радим, у Веском - добротворном старатељ-

Клеветник, Дечани

ству, дошла је једна девојка коју сам раније више пута видела у цркви. Испоставило се да је пре неколико година ишла на психотерапију код едукованог психотерапеута, али је из неких, и њој сасвим неразјашњених разлога, од психотерапије одустала. Сада је, после неколико година, сумирајући своје осећајне потребе и начине креативног испољавања, као и задовољства и радости које прима у животу, наглас размишљала да ли јој је психотерапија потребна и да ли је погрешила што је пре неколико година одустала од ње. Питала се и да ли је психотерапија уопште потребна и како су у ранијим вековима Хришћани живели без ње. "Да ли су некада Хришћани били другачији" - питала је она. Ја сам, користећи интерпретативну функцију психотерапеута, рекла да не знам да ли су данашњи Хришћани онолико јаки колико су били они који су живели у првим вековима Хришћанства. Ова девојка је рекла да нису и да је због тога Бог послao и психотерапију.

Покушају да као психијатар и психотерапеут, наравно, једино у оквиру свог до сада досегнутог православног духовног искуства, одговорим шта психотерапија може да пружи сваком човеку, а и ономе ко

се у животу бори трудећи се да иде Христовим путем, односно, коју улогу имај психијатар и психотерапеут у очувању здравља.

Психотерапија је корективно емотивно искуство, а и нови квалитетан људски однос у коме се често он што је било тамо и тада (тамо и тада се односи на рано детињство и на односе са родитељима) понови у ситуацији сада и овде са терапеутом. Психотерапеут би требало да на ово клијенту укаже, али у његову надлеžност не улази одлука клијента да ли ће после тога оештити да мења или не. Он на шта терапеут указује је најчешће понашајни образац који се не показује као отварање ка себи и другима, него као начин кроз који се задржава такав емотивни одговор у коме изостаје потребан и жељени степен комуникације с другима.

Циљ психотерапије је психолошки развој, односно напредовање у очувању здравља. "Психотерапија не обећава рај, али психолошки развој да" - рекла ми је једном приликом једна колегиница, ја сам разумела да психотерапија чак и са постигнутим циљевима не може да постигне жељену пуноћу дубину психолошког доживљаја љубавности, али може камен и трој поред пута да претвори у плодну земљу на којој ће плодови, ако се зајеју, моћи да никну. Овде подсећама на Јеванђелску причу о сејачу који је сејао семе на различитим местима, али је плод донело само семе које је било на плодној земљи.

У току психоаналитичке психотерапије настаје често најквалитетнији међуљудски однос који је клијент до доласка на психотерапију постигао, јер подразумева да терапеут има и остварује све оне функције које сам набројала говорећи критеријумима здравља по психоанамским теоријама личности: садржавање, способност уживљавања, односно емпатије, способност да прими агресивност, да мисли за клијента, односно како би Бион рекао "Терапеут позајмљује клијенту алфа функције", или како би Кејнберг рекао: "да терапеут треба да буде добар објект", а Виникот,

и терапеут има капацитет за негу. У току психотерапијског процеса клијент може да испољи своје агресивности, страхове, осећања одбачености, деструктивност, чак и мржњу, да осети и види себе таквог, а да истовремено прими у себе доживљај да чак као и такав није одбачен, што раније није било његово емотивно доживљајно искуство.

Ово је процес који се за време апсихотерапије понавља, и уколико се психотерапија спроводи у континуитету и напредује кроз продубљивање односа психотерапеута и клијенту, стално одвија на све дубљем психолошком нивоу. У овом процесу могу се сагледати, смелије и јасније греси, што представља једну од основних тежњи на хришћанском подвигничком путу.

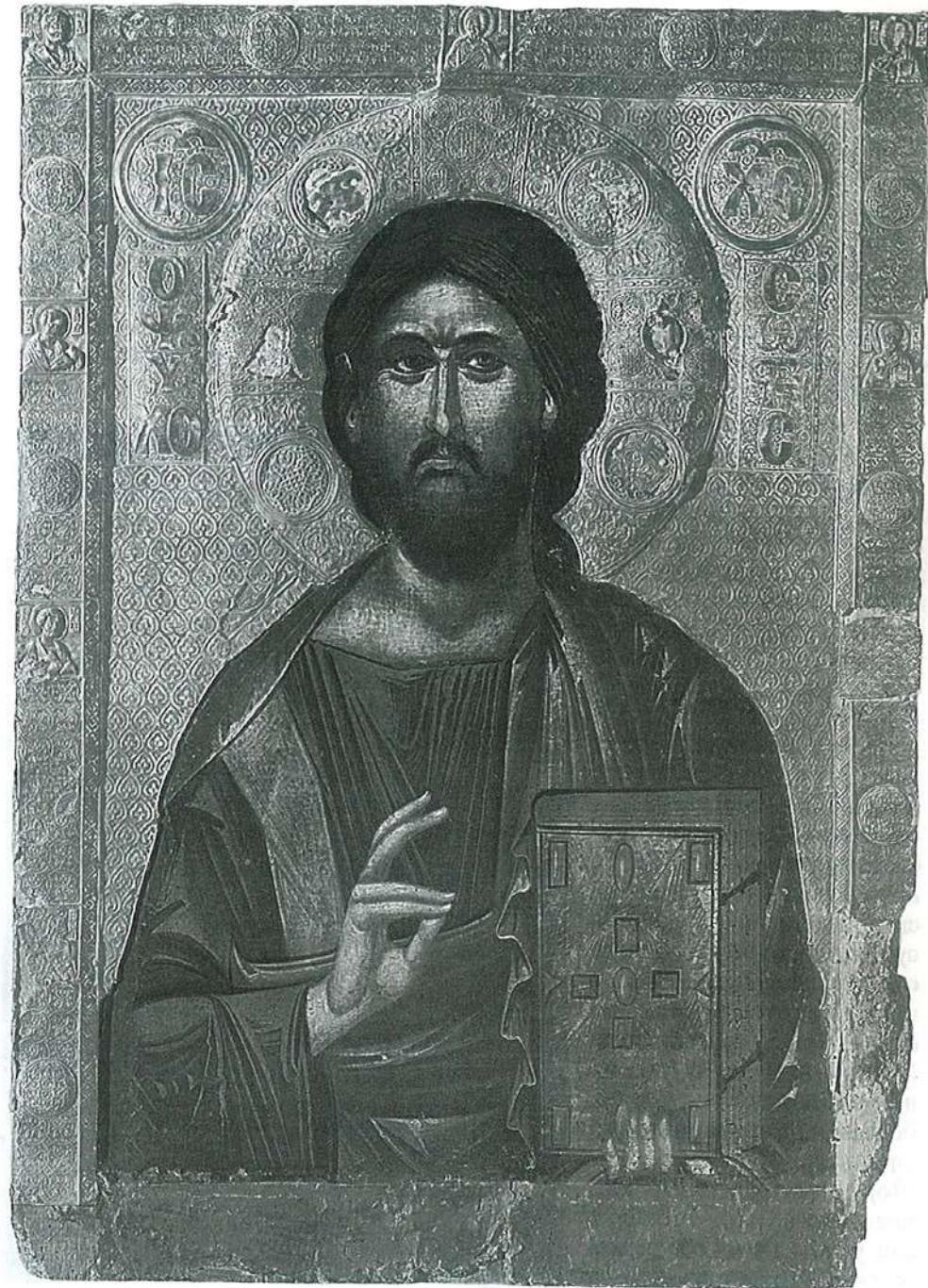
Владика Николај у Прологу каже да нам је Бог онда оправдио грешке када ти греси престану да нам сметају код другога, а клајнјанска психотерапијска школа у свом терапијском процесу, користећи теорију личности у којој је пројективна идентификација основни развојни механизам, непрекидно, кроз емотивно искуство у терапији, указује клијенту да то што он види споља и што га узнемирају јесу његови одцепљени и пројектовани делови.

Ради још директнијег поређења изнећу да се иста психотерапијска школа заснива на поставкама у раду Мелани Клајн *Зависи и захвалности*, у коме је описана завист бебе времена мајци, као чест емотивни садржај. Овај рад је изазвао реакцију удбацивања ове ауторке од њених најближих сарадника, па чек и ћерке, али од поставки у њему она није удустала, а психотерапијска пракса, и наравно одувек сам живот, ово нејвосмислено потврђују.

Можда завист, као смртни грех, чак и као Хришћани, не смемо да препознамо у себи док нисмо у пријаци да нас неко због ње не одбаци. Односно, можда наша вера у то да Бог прима чак и покајаног разбојника као првог становника Раја, поче Исуса, није толика, док у сусрету са посредником који може да буде и психотерапеут, кроз ново емотивно искуство, део тога и не доживимо. Ова могућност подсећа на Јовозаветно тврђење да Дух дува где хоће.

МИЛОСРДНИ САМАРЈАНИН

У Јеванђелиској причи о милосрдном Самарјанину је указано на

Христос спаситељ души, XIII - XIV век, музеј у Охриду

више истине које су од значаја за нашу тему. Чим је Самарјанин видео человека који је запао међу разбојнике што су га ранили и оставили полумртвог сажаали се и зали му ране уљем и вином и посадивши га на своје кљуце одведе га у гостионицу и постара се за њега (Лк 10, 33-35). Христос се побринуо за рањеног человека и довео га у гостионицу, односно у болницу, а то је Црква. Овде се Христос показује као лекар који исцељује болесника, а Црква као болница.

Карактеристично је како св. Јован Златоусти анализира овај Јеванђелиски догађај: човек је из Небеског Царства сишао у царство ђаволских обмана. "И западе међу разбојнике" - што представља ђаво-

ла и силе које се противе човеку. Ране којима је он изложен јесу различити грехови, као што каже Давид: Загрејаше се моје ране од безумља мојега (Пс 18, 5), јер сваки грех наноси модрице и ране. Самарјанин је сам Христос који је са неба сишао на земљу да би исцелио рањеног човека. За ране је користио вино и уље, другачије речено "помешао је Светог Духа са својом крвљу и оживотворио човека". Према другом тумачењу, уље доноси утешну реч, а вино, које представља балзам за скупљање рана, појку која сабира расејани ум. "Примивши тело на своја сопствена божанска рамена уздигао га је ка Оцу на небесима. Милосрдни Самарјанин, Христос, је увео човека у велику, чудесну и простирану гостионицу, односно у Са-

борну Цркву, предао га је гостионичару, а то је апостол Павле, а кроз Павла - и архијерејима, учитељима и служитељима сваке цркве - говорећи: Побрини се за народ што долази из незнабожаца и који ти предадо у цркви. Како су људи болесни и рањени грехом, исцели их стављајући им лековите облоге, а то су пророчке изреке и Јеванђелиска учења, учинивши да оздраве помоћу савета и опомена Старог и Новог Завета."

Из начина како свети Јован Златоуст тумачи ову параболу очигледно је да је Црква болница која исцељује оболеле од греха, док су епископи и свештеници - исто као и апостол Павле - исцелитељи народа Божијег.

УЛОГА ИСПОВЕДНИКА

Улога исповедника је да као други Мојсије изведе људе из Египта и уведе их у обећану земљу. Ово вођство захтева напор који је првенствено у исцелитељском надзирању. Свети оци су непопустљиви у погледу ове истине. Наводимо као пример светог Јована Лествичника. Он саветује: "Свима нама што хоћемо да изађемо из Египта и побегнемо од фараона безусловно је потребан неки Мојсеј, посредник између нас и Бога, који би ревносан у делању и созерцању, пружао за нас руке к Богу да бисмо под његовим вођством прешли море грехова и Амалика страсти натерали у бекство" (Прави поука - Св. Јован Лествичник). У наставку светитељ каже да они који се уздају у сопстване снаге и тврде да им није потребан никакав вођа, обмањују сами себе.

Свештенство је својом пастирском службом свештенство самог Христа. Свештеници преносе благодат на народ и због тога су у стању да оправштају и исцељују људске грехе.

Свети оци истичу три степена у духовном животу: очишћење, просветљење и обожење, односно практичну филозфију или очишћење срца, природно сазерцање или просветљење ума и мистично богословље или заједницу са Богом пу-

тем созерцања. Овакву поделу нализмо код многих Отаца. Свети Никита Ститат каже да постоје три степена у напредовању према савршенству: почетно стање очишћења, прелазно стање просветљења и мистичко стање савршенства. Како Хришћанин напредује кроз ова три стања, он утолико узраста у Христу. Тако човек који живи у Цркви, потпомогнут Божјом благодатју, очишћује страстиви део душе. Након тога његов ум се просветљује и он

означила духовни елемент наше егзистенције. Покушавајући да душу одредимо као духовни елемент наше егзистенције обраћамо се светом Јовану Дамаскину који каже: "Душа је живо суштество, проста је бестелесна, по сопственој природи невидљива, за телесне очи разумна и умна (мислена), безоблична, користи тело као оруђе и даје му живот, узрастање, осећање и рађање, самовласна је (то јест слободна), обдарена вољом и делањем (енергијом), променљива, јер је будући створена, склона промени - и све је то примила од благодати Створитеља, од које је примила и своје постојање и своју природу (такву) каква јесте" ("Тачно излагање Православне вере").

Иако се све што поседује живот, свака животиња назива душом, уobičajeno је да се у Светом писму она односи на човека. Она означава начин на који се у човеку пројављује живот и не односи се само на један сегмент човекове егзистенције, тј. духовни, као супротност вештачевом, нега означава васцелог човека јединствену, живу ипостас. Душа није оно што једноставно обитава у телу, него оно што се изражава телом и које опет само по себи као плот или срце одговара нашем егу, начину на који остварјемо живот. Душа је човек, она је неко. Душа није узрок живота, него је његов носилац.

Човекова душа је бесмртна, по благодати, а по природи. У православном светоотаочком предању човекова бесмртност не значи загробни живот, него превазилажење смрти благодатју Христовом. Оно што човека чини бесмртним јесте живот у Христу, без живота у Христу човек умире будући да је благодат оно што душа даје живот. Свети Григорије Палама каже да "душа не поседује живот само као енергију, него и као суштину, јер живи сама по себи."

У вези са узајамним односом душе и тела општи је закључак да душа налази у читавом телу, да постоји део људског тела у коме душа није присутна, да је срце најви-

се узноси до мистичног богослова, до блаженог обожења.

Студирајући изворе, углавном светоотачке списе, јасно је да су три степена свештенства (ђакон, свештеник, епископ) тесно повезана са три основна степена духовног живота, што значи да се човек, уколико напредује у оздрављењу, успиње духовним лествицама свештеничке благодати и благословла.

ДУША ЈЕ ЖИВО СУШТАСТВО

Не можемо да схватимо пад и болест душе ако не знамо шта је душа и на који начин је повезана са телом. Реч "душа" се користи да би

жније обитавалиште разумног дела душе и њено средиште, али не као нека посуда, него као орган који руководи читавим телом, а такође да је душа, иако несливена са телом, ипак са њим повезана на најприснији начин. Ако је душа тело, онда она има особине приступачне чулима и храни се, али не телесно него речима. Она нема особине које би могле да се опазе чулима, јер не можемо да видимо ни праведност, ни храброст, нити ма шта њима слично, а управо су то особине душе. Она дакле нема тело, бесптелесна је.

БОЛЕСТ И ИСЦЕЉЕЊЕ ДУШЕ

Болест душе је, заправо, њена нечистота. "Нечистота душе је да не дела по природи. Из тога се у уму рађају страсне помисли" (Свети Максим Исповедник, Четвртића глава о љубави). Према овом светитељу нечиста душа је струска, испуњена нечистим помислима, похотљивошћу и мржњом.

Када човек ослободи своја чула и када се кроз чула његов ум излије изван срца, његова душа бива зајочена. "Разулареност чула ставља окове на душу" (из Добротољубља). Ово опоство је истоветно помрачењу. После заласка сунца настаје ноћ. Када се Христос удаљи од душе и када је прекрије помрачина страсти, тада је "духовне звери кидају на комаде" (Добротољубље). Човекова душа пада у непрозирну туму и у њему дејствују демони. Човек се нашао у ноћи без месечине.

Целокупно црквено предање сада који се од исцелења и оживљавања чуше умртвљене грехом. Све свете ајне и читав подвижнички живот Цркве доприносе овом исцелењу. Нико ко није свестан ове чињенице чије је у стању да осети атмосферу православног предања. Здравље душе чини бестрашће и (духовно) знање: "Душа је савршена онда када јом овладају врлине" (Добротољубље). "Она је душа савршена чија се жељена сила у потпуности устремила к Богу. Чиста је душа која ће јој Бога. Чиста је она душа која се

ослободила од страсти и непрестано се весели божанском љубављу" (Четвртића глава о љубави). "Душа је здрава онда када се одврати од везаности за беззначајне ствари и љубављу се привеже за најбоље" (Свети Григорије Палама - Добротољубље). Свети Григорије Палама, тумачећи православно предање, каже да смо преступом и грехом изгубили подобије Божије, "али нисмо изгубили образ", и управо зато што нисмо изгубили образ у стању смо

твом и светлост твога ума никада неће потамнити (Четвртића глава о љубави).

Савети или лекови не лече болесну душу, не дају живот умртвљеном уму, не очишћују нечисто срце, то чини подвижнички метод Православне цркве, тј. самоуздржање, љубав, молитва и чување ума од сатанских изазова. Ми, према томе, верујемо да је православно предање веома важно за наше доба, јер оно може да ослободи човека и исцели га од потиштености и несигурности какве му доноси смрт душе.

ПУТ ИСЦЕЉЕЊА

У Хришћанству Бог није апсолутно Ти, него жива Личност која је у органској заједници са човеком. Осим тога, Хришћенство проблем не преноси у будућност и не исчекује Царство Небеско после историје и после свршетка времена, него се будућност доживљава у садашњости, односно Царство Божије почиње у овом животу. Царство Божије је, по светоотаџном тумачењу, благодат Тројичног Бога, виђење нестворене светлости која је, најбитније је то, поред тога што је на Литургији и на небу - и у нама. Литургија је најцеловитија молитва у Цркви и символише догађаје из живота Исуса Христа: његово рођење и крштење, страдање на крсту, ваксрење и вазнесење. Као психолошко и духовно искуство она је след емотивних догађаја у ономе ко јој присуствује.

Живети литургијским животом значи примити Литургију у себе, а са мим тим примити на свој, најчешће разједињен и неинтегрисан унутрашњи свет, могућност емотивног проживљавања целовитости пуноће живота, који се састоји у томе да се прими и поднесе туга страдања и радост ваксрења Христовог. Колико ћемо истински, психолошки дубоко, моћи да учествујемо у Литургији зависи од наше већ постигнуте психолошке равнотеже, способности да се сконцентришемо и одвојимо од свакодневних мисли.

Душа бива развејана греховима и страстима и баш због тога мора да

да ваксренемо душу. Душа ослобођена везаности за беззначајне ствари и љубављу привезана за најбоље подчињава му се делима и врлинама примајући од њега просветљење, украсавање и побољшање, послушна је његовим саветима и поукама од којих добија вечни и истински живот (Добротољубље). Када душа постане послушна законима Божјим, постепено почиње да се исцељује, просветљује и да задобија вечни живот. Свети Максим саветује, сагласно православном предању: "Вољни део своје душе обуздај љубављу, жељни део исушуј уздржањем, а разумни део окриљу моли-

биде уједињена и принета Богу. Уједињење се превасходно догађа спровођењем речи Христове у дело. Да би се ово постигло, од најбитнијег значаја је молитва. Ево шта о томе каже Теолинт, митрополит Филаделфије: "Чиста молитва, након што у себи сједини ум, реч, (тј. логос) и дух, речју призива Име Божије, созерцаја Бога (Којег призива) нерасјаним умом, а духом пројављује умилење, смирење и љубав, са страхом мотрећи на безнападну Тројицу, Оца, Сина и Светога Духа, Једнога Бога." Три силе душе се на овај начин обједињују и приносе Пресветој Тројици. Тако долази до исцјења душе.

Свети Григорије Саваит, анализирајући силе душе и прецизно описујући шта заправо има превласт у свакој од тих сила, каже да нечисте помисли делују у разумном, зверске страсти у вольном, сењава на животињске жеље у жљном, маштавање у умном, а појмови у разборитом делу душе (Добротољубље). Исти светитељ каже: "Својим животворним дахом Бог је душу створио као разумну и умну, а не као животињски раздражљив и пожудну. Када је створена, душа није познавала ни неразумни гнев, ни безумну пожуду."

УМ И ДУША

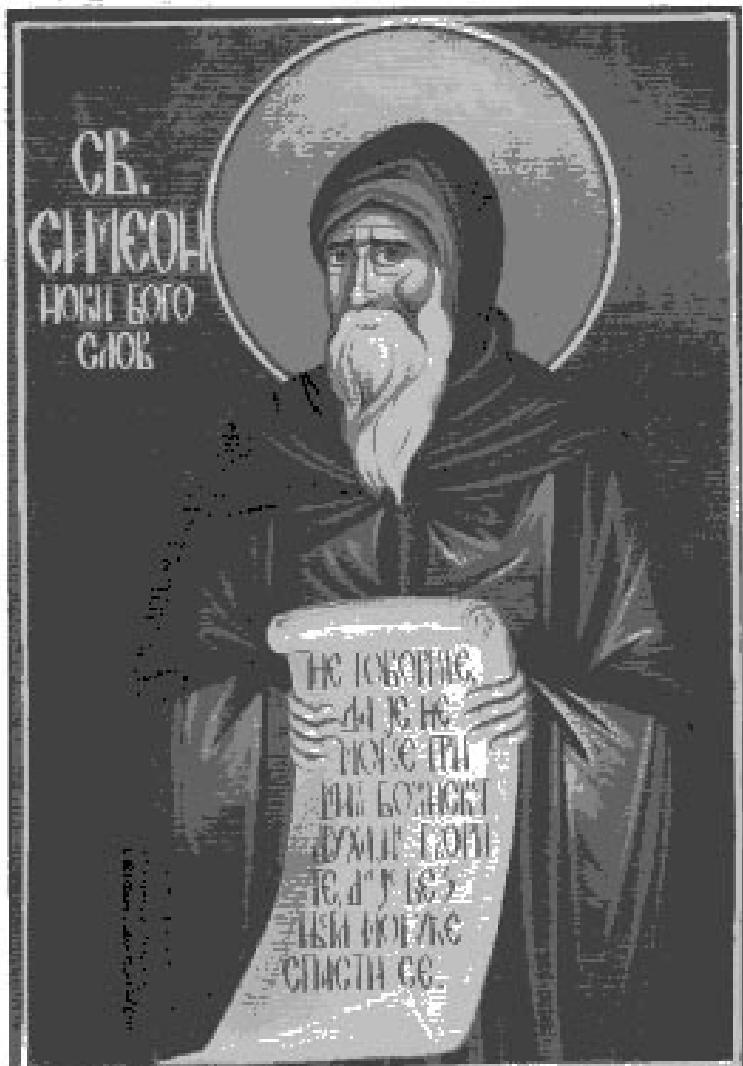
У текстовима Новог завета и светоотачким списима душа се поистовећује са умом. Термин "ум" и "душа" се узајамно смењују. Свети Јован Дамаскин пише да је ум најчистији део душе, да је он "око душе". "Душа не поседује ум као нешто од ње различито, него као свој најчистији део, јер оно што је око за тело, то је ум за душу" (Тачно излагање вере). Свети Григорије Палама користи термин "ум" у два значења. То је власница душа, образ, али је ум истовремено и сила душе. Будући да је Бог ум, Логос и дух, и душа поседује ум, логос (реч) и дух. Како Бог поседује суштину и енергију, тако и душа, која је образ Божији, поседује суштину и енергију (дејство). Суштина душе је срце док њену енергију чине помисли сједињене са мислима.

Иако је ум сила душе, он поседује и друге моћи и дејства. Никита Ститат учи да ум поседује четири силе: разумевање, проницљивост, схватање и довитљивост (умешаваност, присебност, оштроумност). Ове четири силе ума морају да се уједине са четири оште врлине душе - разумевање са целомудрошћу душе, проницљивост са разборитошћу, схватање са правдом, а довитљивост са одважношћу. То уобичајује "натрену кочију која језди преко неба", супротставља се трима

подразумева исцјење умне способности душе. Када је помрачен ум, помрачена је и оскрнављена власница душа, али зато исцјење ума има као исход исцјење читавог бића.

Психолошки проблеми су угледном проблемом помисли, помраченог ума и нечистог срца. Нечисте срце, како га описују Свети оци, помрачен и замагљен ум и нечисте помисли извор су свих психолошких проблема. Када је човек изнутра исцјењен, када открије место свог срца, очисти умни део своје душе и ослободи разум, он нема психолошких проблема. Он обитава у благјеном, непомућеном миру Христовом. Ово говоримо оправдајући се по цитату тела, које може да оболи услед преморености, исхапљености, слабости и телесних повреда. Чуваш ума није искључиво чување ума од помисли, односно напор да се нечисти помислима не дозволи да продру у ум и да га поробе опо подразумева и развијајући дејства будући да нечисте помисли потичу срећа. Бдење над умом почине уздржанјем у једној лију, одбијањем сваке нечисте помисли, као смирењем срца. Никита Ститат описује како очишћује ум. "Као што стоји пет чула, тако и постоји и пет подвига. Пет подвигских дела су: бдење, бол, мислије, молитва, самоиздржавање и безмолвије. Неопходно је да се вид споји са бдењем, слух са богом, слијем, мирис са молитвом, укус са самоиздржавањем и добрим са безмолвијем. Ум на овај начин бива очишћен и префињен, и стаје бестрасан и прозорљив."

Незнанje ума је дубока тама која покрива виђење душе, ум чини магљеним и замрачује виђење људског и животињског. Никита Ститат описујући помрачење ума, указује на исцјење путем показања: "Када се његове очи отворе показање души јасно сагледава ствари, слуша са знањем и схвата са разумењем." Ова у исто време задобијају мудрости Божије свима као

страстима: сребротољбуљу, сластотољбуљу и славотољбуљу. Овакве поделе напег ума за нас су несхватаљиве, али су Свети оци, кроз своје подвиге и просветљеност, Светим Духом разликовали и описали ове силе и спознали целокупно унутрашње устројство душе. Човек који живи "унутар Откровења" и озарен је Светим Духом, спознаје све дубине душе и све силе ума, непознате и несхватаљиве свакоме ко је далеко од благодати. Осим тога, за свакога ко је далеко од Бога, целокупни човек остаје замагљен и непознат. Православни начин живота превасходно

"Извана чудеса Божија" (Добротаљубље).

Расправљују о повратку ума у срце, односно енергије ума у његову штитну, желеле бих да нешто кажем и о кретањима ума како их описује св. Дионисије Аеропагит. Он каже да душа и ум поседују три кретања. Право је кружно кретање, улазак (душе) у себе и удаљавање од себе што је споља, тако да постоји унутрашње усредеређење на њене духовне сile. У овом кретању душа пре најпре враћа самој себи, сабира

круг, њиме се враћа у срце и кроз срце се узноси ка боговићењу. На тај начин се избегавају заблуде. (Дионисије Аеропагит, *О божанским именима*). Кружно кретање се задобија умно-срчаном молитвом, у којој (духовни) борац настоји да ум врати у самог себе, да га покрене, али не праволинијски, него у кружном кретању, које је непогрешиво (Григорије Палама, *Тријада*).

Када је ум исцелjen, другачије речено, "када је очишћен и ослобођен маштага", он је покажао уједињен са њим и Бог се ту открива, јер је ум очишћен са њим. О кретање је кретање такозваним алофатичким богословља. Ово кретање је праволинијско, душа тада највеће према првима које је државају и уздиже се од стварајућих ствари, као од неких шароликих и многоструких симбола, кајностом и сабраном созерцању. Ово назива природним созерцањем катофатичким богословљем, јер Бога види у природи, созерцајући природу, душа се узноси ка њему. У овом методу су могуће објашњене, јер многи људи, научени да најбољи начин непосредно гледају Бога у творевине, бивају у заблуди и сматрају се творевини више него Богу и Саздателју. Треће кретање се назива спиралним и представљају се сој између предходна два. Свештеност дају предност првом кретању, а другом кружном, јер обликује

у Витезију да би васкрсао Лазара, тако долази и у мртав ум да би га вакспрено из трулежности изазване страстима; и као што су му Лазареве сестре, Марија и Марта, плачући и наричући изашле у сусрет, тако му (Христу) и "разборитост и праведност, погружене у бол због смрти нашег ума, у сузама излазе у сусрет. Праведност је напор и духовно делање, док је разборитост умно (духовно) делање и созерцање." Везу између ова два чуда, тј чуда вакспрења Лазара и чуда вакспрења мртвог ума, налазимо у многим православним тројарима који се певају у цркви.

Ум је образ Божији. Ми смо тај образ оскравили и он мора да буде очишћен. Због тога Ава Доротеј захтева: Учинимо да наш образ буде чист каквог смо га примили. Морајемо да претпријимо патње и исподношљаву горчину док не очистимо свој пали ум, то бесно и хапљиво постето. Ако се човек бори да се не препусти греху и ако води битку са страсним помислима он бива понижен и потучен у тој борби али га 'патња ко-

Христос са разбојником у рају,
Тројица Пљевальска, 1595.

лесне жеље" (Св. Дијадох Фотички, *Гностички списови*). Други плод исцелења ума је слобода. Ум који је некада био заточеник, сада је слободан и испуњен радошћу, и узноси се ка небесима, која су његова постојбина, а све што буде чинио сматраје се за чисту жртву Богу. Када је ум ослободјен страсти које га умртвљују, он је и вакренут. Услед тога можемо да говоримо о вакспрењу ума. Никита Ститат повезује ово вакспрење са вакспрењем Лазара. Као што је умро Лазар, тако, због страсти, умире и ум и бива сакршан. Као што је Христос дошао

ју доживи у борби постепено очишћују и враћају у природно стање" (Ава Доротеј). И поред човековог напора умртвљени ум не може да буде очишћен и оживотворен ако не сије Свети Дух, јер: "Само Свети Дух може да очисти ум". (Дијадох Фотички, *Добротаљубље*). Свети оци умом називају делање душе које се састоји у помислима, а исто тако и суштину душе која је у срцу.

СПАСЕЊЕ - НАЛАЖЕЊЕ СРЦА

Богу се најчешће молимо за наше спасење: За винови мир и спасење души наших Господу се помолимо. Већина тројара се исто тако завршава: Помољимо се за спасење ду-

ша наших. Спасење је одевање у Христа, заједница и сједињење са Христом, која превасходно настаје у срцу, стога задобијање спасења превасходно значи налажење срца. Када нас Бог удостоји да нађемо своје срце, ступили смо на стазу спасења. Карактеристичне су речи Аве Памве: "Ако имаш срце можеш бити спасен. Имати срце значи заправо наћи срце, унутар кога ће Бог водити човека."

Које је срце чисто? Свети Симеон Нови Богослов каже да је чисто срце оно које не узнемирају страсти, које избегава свако приклапање злом или овогемаљском и у себи носи само једно, а то је сећање на Бога у необузданој љубави. Чисто срце је оно које "созерцава залоге будућих добара обећаних светима и она вечна блага онолико колико је то могуће људској природи". И остали Оци говоре о чистом срцу. "Чисто је оно срце које нема подстицаје за природно кретање и на које је Бог као на таблици урезао свој закон" (Св. Максим Исповедник, *Добротољубље*). "Чисто је оно срце које не допушта да у душу продре било каква нечиста помисао" (Исихија Презвитер, *Добротољубље*). "У срцу је чист онај кога срце не прекорева због запостављања Божјих заповести, због немара или због прихватања непријатељске помисли" (Св. Теодор, *Добротољубље*). "Чисто срце постоји онда када се човек не бори да не осуди ни блудницу, ни грешника, ни безаконика, и на свакога од њих гледа чистим оком" (Св. Макарије Египатски, *Беседе*); "никада никога не презире, не осуђује и не мрзи, нити на било који начин дели људе" (Исто).

Свети Макарије утврђује које особине указују на чисто срце: "Ако човека посматраш једним оком, немој износити никакав суд у свом срцу, него га сматрај за здравог; ако неко има одузету руку, немој га сматрати одузетим, оно што је искривљено гледај као да је право, одузетог посматрај као да је здрав" (*Добротољубље*). Очишћено срце доживљава безмолвије срца. Оно живи у миру Божијем. "Мир божији нека влада у срцима вашим." Човек побеђује бојажљивост. "Ако човек задобије чисто срце побеђује бојажљивост" (Св. Симеон Нови Богослов, *Добротољубље*). Он се вишеничега не плаши, чак ни смрти, јер је страх од смрти последица нечиштоте срца.

Христос и Самарјанка, Пећка патријаршија, 1565.

Истинско богословље није плод материјалне усредсређености, оно представља пројављивање Светог Духа. Када је ум очишћен, он се озарује и уколико је човеков ум за то способан, односно, ако човек поседује мудрост он може да богословствује. Због тога кажемо да је читав живот, па чак и само човеково тело богословље. Очишћен човек је у целини богословље.

НАШЕ ИСКУСТВО

У овом тексту, уз сарадњу духовника и психијатра, све изгледа могуће, али у релном раду у пракси, у сусрету са најтежим психолошким стањима и болестима душе, то није тако. У појединим стањима, тешко је наћи место на које психијатар и духовник могу да поставе бину на којој би се одвијала њихова улога. Пацијенти којима је највише потребна помоћ, због тежине клиничког, психолошког и духовног стања, најчешће ни после дугих и поновљених разговора са искусним духовницима, не прихватају Свету Тајну Крштења. У најтежим околностима минимално делује фармакотерапија, од групне психотерапије се одустаје, а кроз индивидуалне интервјује једино можемо да сагледамо патологију, али не и на њу да терапијски утичемо. На оваквом психолошки измењеном и духовно пalom nivoу, душа као да је већ са оне стране и више сама за себе ништа не може да учини.

У току групне психотерапије често се постављају питања која се од-

носе на смисао живота, узроке болести, па терапеут има могућности да оно што је аутентично доживео у свом духовном унутрашњем животу као човек, изкаже као члан и вођа групе, искористи кроз посматрање својих осећаја која се односе на пацијенте (контратрансфер), и најважније: подстакне друге чланове групе да осете и искажу. После вишегодишњег вођења психотерапијских група у затворској болници, можемо да кажемо да су се теме везане за спасење душе, пост, молитву, приче, доживљај греха, јављаје врло често у садржају групног рада. Још чешћа тема била је искуства пацијента после тражења помоћи од врача и сагледавање последица који су након тога настале.

Основно психотерапијско правило је неутралност, односно немешање терапеута у животне изборе пацијента, а кроз њу се, рекли бискуп, потврђује и право на слободу и могућност слободе, што и јесте циљ пута на духовној лествици кроз Православље. Неутралност не значи да се пред оваквим темама одриче Христа. Уколико више као терапеути, поред неутралности, имамо и посебно високо вредноване психотерапеутске квалитете као што су непосесивна топлина и аутентичност, то ћемо вештије одбрати и лакше препознати тренутак за интерпретацију ових садржаја који, по нашем искуству, покрећу групу и поједине пацијенте, више него иједан други садржај.

Др Биљана Анђелковић

ВАСИЛИЈЕ КУКУСАС, ПРЕГЛЕД ПРОУЧАВАЊА ИЗ ОБЛАСТИ ЦРКВЕНЕ ИСТОРИЈЕ У ГРЧКОЈ ОД ОСЛОБОЂЕЊА ДО ДАНАС, СОЛУН 2002.

Писца ове студије занимају историчари Цркве и њихова дела од ослобођења Грчке од отоманског ропства (1821) до наших дана. Од времена, даље, када почињу да се појављују дела црквене историје инфицирана западном мишљу до наших дана и појеве десетина православних књига историје Цркве. Писац нас информише како се пручавање историје Цркве развило, имајући, најпре, за центар Константинополь, а затим Атину и Солун. Представља историчаре Цркве, клирике и лаике, који су утемељили јву науку у Грчкој. Као важан допринос овом развоју, наглашава се допринос клирика. Међу њима сусрећемо, од старијих: архимандрита Теоклита Фармакидиса, Константина Јкономоса, Стефана Јанопулса, Калинича Деликаниса и Василија Стефанидиса, митрополита филаделфијског Филарта Зафидиса, архиепископа атинског Хризостома Пападопулоса, и друге, а од савремених: архимандрита Теоклита Странгаса и презвитера Георгија Металиноса.

Ово је књига у којој се по први пут систематски излаже развој из области историје Цркве и она може да буде користан приручник за студенце богословских факултета и заинтересоване за поменуту област. Књига се састоји из два дела.

Први део, *Најзначајнији црквени историчари 19. века* (стр. 9 - 80):

У овом делу књиге писац излаже азлоге због којих су, по његовом мишљењу, историчари Цркве написали своја дела. Реч је о: а) неканонској (1833) и канонској аутокефалији (1850) Цркве у Грчкој, б) реакцији Православне цркве на прозелитизам Римокатолика и Протестаната, улазак нових области у састав Грчке државе.

Писац хронолошки проучава писце, даје кратку биографију и анализира њихова најважнија дела у односу на црквену и политичку ситуацију тога доба.

Као прво дело историје Цркве сматра студију Теоклита Фармакидиса под насловом *Συνοδικός Τόμος ἡ περὶ αληθείας* Атина 1852. Затим следе Георгије Маврокордатос са *Θεοτεχνοῦ Εκκλησία* Атина 1852. и Константин Јкономос са *Τα σωζόμενα εκκλησιαστικά συγγράμματα*, том 1-3, Атина 1862-1866, дела која су написана као одговор на ставове Теоклита Фармакидиса.

Први део се завршава излагањем дела Анастасија Кириакоса и Филарета Вафидиса, на која су се у великој мери ослањали каснији историчари.

Писац нам својом анализом показује да су се црквени историчари овога времена лакше и више ослањали на протестанске неголи на римокатоличке ставове.

Други део, *Најзначајнији црквени историчари 20. века* (стр. 83 - 179):

У другом делу су обрађени историчари 20. века: Мануил Гедеон, Калиник Деликанис, Хризостом

Пападопулос, Василије Стефанидис, Герасим Конидарис, Василије Атесис, Власије Фидас, Јован Анастасију, Атанасије Ангелопулос, Апостол Главинас, Георгије Металинос и други.

У овом периоду срећемо збирке извора Црквене историје, штампају се целовитија и потпунија дела која су ослобођена западних утицаја, а исто тако срећемо и мање студије које се баве посебним темама и појединачним периодима Црквене историје.

Као узор целовитости једног рада из историје Цркве аутор узима дело Василија Стефанидиса, на које се, како то аутор показује, ослањају сви каснији црквени историчари. Наглашава, такође, обимну библиографију архиепископа атинског Хризостома Пападопулоса, која још није обрађена, као и до детаља обрађене поједине теме код Власија Фидаса.

Од новијих историчара Цркве, који се више баве посебним темама и појединачним периодома писац истиче А. Ангелопулоса. Други део књиге завршава изношењем закључака (стр. 180 - 182).

Сматрамо да се ради о врло вредној студији која нас упознаје са историчарима Цркве у Грчкој током 19. и 20. века и њиховим радовима. Врло студиозно, аутор је анализирао њихов рад, али је установио и спољне као међусобне утицаје. Исто тако нешто више се бавио недовољно познатим радовима, док нам о најпознатијим делима даје само основне информације.

Вредно је помена да дела оштеће историје Цркве садрже и обрађују тематику христијанизације Словена, као и историју Српске патријаршије безрезервно наглашавајући увек добре везе Православне цркве на нашим просторима, с једне, и Ваљевске патријаршије и Грчке цркве, с друге стране. ■

Др Зоран Крстић,protoјереј

СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

од 26. марта 2003. до 30. маја 2003. године

26. март 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у храму Успенија Пресвете Богородице у Варварину;

29. март 2003:

- Служио Свету литургију у манастиру Ралетинцу;

30. март 2003:

- Служио Свету литургију у Старој Јагодинској цркви;

2. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у храму Рођења Пресвете Богородице у Ђурђеву;

4. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у храму Св. пророка Илије у Горњој Трнави;

- Председавао братском састанку свештенства Архијерејског намесништва опленачког;

6. април 2003:

- Служио Свету литургију у манастиру Денковицу;

- Служио бденије у манастиру Благовештењу на Руднику;

7. април 2003 - Благовести:

- Служио Свету литургију у манастиру Благовештењу;

- Осветио зграду Економског факултета у Крагујевцу;

8. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у селу Тольевцу;

9. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у селу Драгову;

10. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у Грошици;

- Председавао братском састанку свештенства Архијерејског намесништва крагујевачког;

11. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у Јагодини;

12. април 2003:

- Осветио антиминсе у Саборној крагујевачкој цркви;

16. април 2003:

- Служио прећеосвећену литургију у Вазнесенском храму у Орашпу;

- Председавао братском састанку свештенства Орашачког архијерејског намесништва;

ОСВЕЋЕН ТЕМЕЉ НОВЕ ШКОЛЕ У СЕЛУ ДРАЖЕВЦУ

Дана 10. маја 2003. године, на дан спаљивања моштију Св. Саве, у поподневним часовима Његово преосвештенство епископ шумадијски господин Јован благовизволео је да освешта темеље осмогодишње школе у селу Дражевцу. Испред градилишта Његово преосвештенство су са радошћу дочекали директор школе Слободанка Смиљковић, председник села Дражевца господин Милован Ранковић, надлежни свештеник за ово село јереј Василије Спасојевић, архијерејски намесник Милош Вукојевић,protoјереј - ставрофор, наставно особље при овој школи, као и велики број деце која ће похађати наставу у новој школи.

После извршеног чина освећења темеља, Његово преосвештенство господин Јован је поздравио

све присутне и пожелео да се ово здање што пре заврши, да се постижу добри резултати, како у настави тако и у васпитању. Такође је пожелео да ова школа буде пуна дечице, јер познато је да у овим крајевима наталитет опада.

Божија промисао је да се баш данас, на празник Спљивања мо-

штију Св. Саве освећују темељи ове школе.

Ми се помолисмо Господу Богу за оне који граде ову школу, за оне који ће их учити и за оне који ће се учити. На крају су деца извела интересантан забавни програм који су припремили за све присутне. ■

18. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у Корачици;
- Председавао братском састанку свештенства Архијерејског намесништва младеновачког;

20. април 2003 - Цвети:

- Служио Свету литургију у Горњем Милановцу и учествовао у прослави стопедесетогодишњице града;

21. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у храму Св. кнеза Лазара у Белошевцу - Крагујевац;

22. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у Смедеревској Паланци;

23. април 2003:

- Служио Прећеосвећену литургију у Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу;

Света архијерејска литургија у Толјевцу

30. април 2003:

- Учествовао на састанку са више епископа СПЦ у Пожаревцу;

3. мај 2003:

- Служио Свету литургију у храму Светих Косме и Дамјана у Загорици и осветио крстове за овај храм;

4. мај 2003:

- Служио Свету литургију у Суваји и осветио живопис овога храма;

5. мај 2003:

- Служио Свету литургију у Белушићу;
- Служио бденије у Саборној крагујевачкој цркви;

6. мај 2003 - Ђурђевдан:

- Служио Свету литургију у храму Светог Георгија на Опленцу;

8. мај 2003:

- Служио Свету литургију у цркви Светих новомученика кргујевачких у Шумарицама и осветио крстове за овај храм;

9. мај 2003:

- Служио Свету литургију у храму Светог Јоаникија Девичког у Бресници - Крагујевац;

Браћски саслушак свештенистава Крагујевачког архијерејског намесништва

4. април 2003 - Велики четвртак:

- Служио Свету литургију у Саборном крагујевачком храму;

5. април 2003 - Велики петак:

- Служио Царске часове у Саборној крагујевачкој цркви;

6. април 2003 - Велика субота:

- Служио Свету литургију у храму Светог Георгија на Опленцу;

Учествовао у саборном крштењу катихумена из парохија Шумадијске епархије;

7. април 2003 - Вајсекс:

- Служио Свету литургију у Саборној крагујевачкој цркви;

Служио пасхално вечерње у Новој јагодинској цркви;

8. април 2003 - Вајсекши понедељак:

- Служио Свету литургију у храму Светог Пантелејмона у Становима - Крагујевац;

9. април 2003 - Вајсекши уторак:

- Осветио темеље новог храма Светог Георгија у Шопићу;

Владика Јован са свештениством Младеновачког архијерејског намесништва

10. мај 2003:

- Служио Свету литургију у Барајеву;
- Осветио темеље нове школе у селу Дражевцу - Конатичка парохија;
- 11. мај 2003:
- Осветио парохијски дом у Сибници;
- Осветио темеље новог конака манастира Пиносаве у Кусадку;
- 12. мај 2003 - Свети Василије Острожки:
- Служио Свету литургију у Великој Сугубини;

13. мај 2003:

- Почетак заседања Светог архијерејског сабора Српске православне цркве;
- 18. мај 2003:
- Служио Свету литургију у храму на Оplenцу и пререзао славски колач хора Опленац из Тополе;
- 22. мај 2003:
- Служио Свету литургију у манастиру Никољу у Шаторњу;
- Осветио погон фабрике *Књаз Милош* у Аранђеловцу;

24. мај 2003:

- Служио Свету литургију са вицархијером СПЦ у храму Светог Свеца на Врачару и учествовао у канонизацији светог Николаја Охридског и Жичког;

25. мај 2003:

- Служио Свету литургију у Старом крагујевачкој цркви и осветио чесму у порти ове цркве;
- 30. мај 2003:
- Служио Свету литургију и параст погинулима у НАТО бомбардовању у Варварину; ■

ОСВЕЂЕНА ЧЕСМА У ПОРТИ СТАРЕ ЦРКВЕ

После одслужене божанствене Литургије и сабрања верног народа око Крви и Тела Господњег у Светотројичком храму у Крагујевцу, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован, уз саслужење свештениства, осветио је новоподигнути источник са мозаиком *Господ ћовори жени Самарјанки* у порти Милошеве цркве. Ово прелепо здање, уз велики труд и љубав, поклонио је својој парохијској цркви и свим житељима града Крагујевца господин Милија Милосављевић са породицом. Мозаик на чесми рад је академског сликара М. Младеновића.

Владика Јован благословио је задужбинара, пожелео пуно здравља и успеха породици Милосављевић и истакао их као пример дру-

гим верним члановима Цркве да крену њиховим стопама и упишу се у

књигу задужбинара, својој души на спасење, а српском народу на корист. ■

Поводом шестомесечног помена почившој Оливери Јовановић, рођеној Давидовић, професор инжењер Михајло Давидовић даје површински прилог, у њено име, Саборној цркви у Крагујевцу, испуњавајући тако завет своје сестре.

Година: XXV

Број: 2 (147), 2003

Издавач:

Српска православна епархија
шумадијска

Излази:

шест пута годишње

Уређује:

Одбор

Главни и одговорни уредник:
Драгослав Степковић,
протојереј ставрофор

Заменик главног уредника:
Негослав Јованчевић

Уредништво и администрација:
„Каленић“, 34000 Крагујевац,
Крагујевачког октобра 67

Телефон:
(034) 302-642, 371-150

Каленић

E-mail:
gci.kg@eunet.yu

Тираж:
3000 примерака

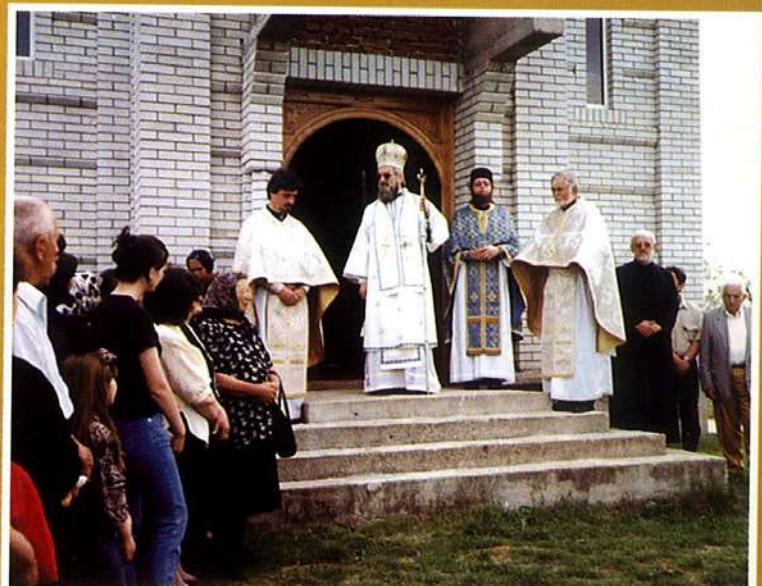
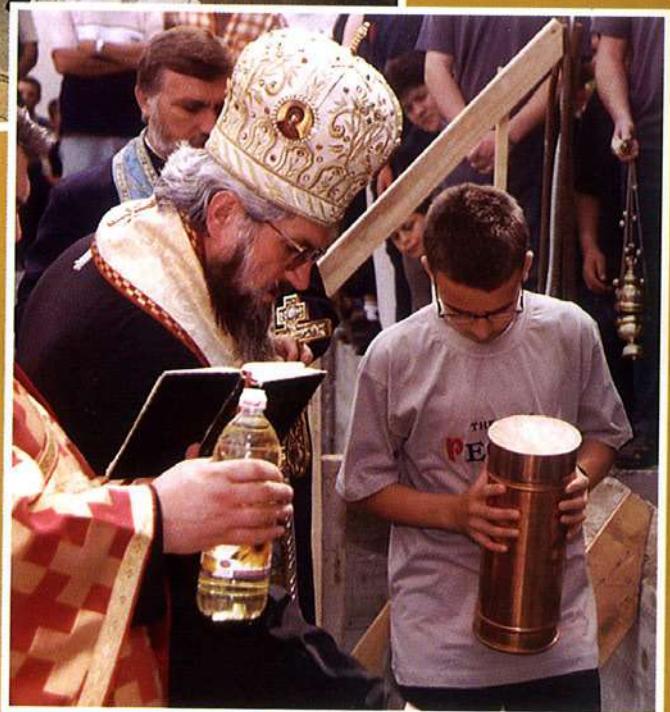
Припрема и штампа:
Графички центар **Интерагент**,
Крагујевац

Архијерејска
литургија у храму
Св. Јоаникија
Девичког -
Бресница

Освећење темеља нове школе
у селу Дражевцу - Конатичка парохија

Нова чесма - источник
у порти Старе крагујевачке цркве

Владика Јован у загоричком храму
Св. Косме и Дамјана

Београд,
24. мај 2003.

